

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

XI priores dies complectens

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1863

De S. Eduardo Confessore Angliæ Rege.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72708](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72708)

EX MEN-
SIS
GREGORUM.

k

cum B. Gregorio collocutus, secum illum, cum Roma redisset, ad sanctissimum cœnobium, quod est in k Acrita, duxit, illicque religiosus viris adjunxit: ubi unica contentus tunica, sine calcamentis, in storea ex junco contexta somnum cepit, et post biduum aut triduum aliquid panis et aquæ libavit, vel gustavit potius.

Austerissime
vivit.

l

3 Tum in altissimam fossam descendit, i ibique turbatum et miserabilem Ecclesiarum statum multis lacrymis longo tempore deflevit. Ex qua rursus emer- sus, angustissima se cella conclusit, unica pelle tectus, dolium, quod in horto stabat, aqua replevit; noctu abjecta tunica illud ingressus, ibi psalterium recitavit, rursusque egressus est: atque hoc tota vita sua facitabat. Cumque ita præclare pro æterna vita certasset, animam suam in manus Domini commendavit.

Noctu in
aqua stans
psalterium re-
citavit.

NOTATIO.

a Plures hujus nominis civitates legere est apud Ortelium, Ptole- meum, et alios. Videtur hæc esse vel Seleucia aspera dicta, urbs Metropolitana in Cilicia aspera, sub Antiochæ Patriarcha; vel Seleucia Pisidiæ in Pamphylia, et ipsa Metropolitana, sine ullo ta- men suffraganeo: olim Antiochæno, deinde Constantinopolitano Pa- triarchæ subjecta. Seleuciam Pieriam arbitror tunc in Sarraceno- rum, cum vicina Antiochia, fuisse potestate.

b Mortuus est Leo IV Copronymi filius anno Christi DCCLXXX, susceptoque imperium Constantinus filius cum Irene matre, piissi- ma femina.

c Sic appellatur habitus religiosus. Ita Joannes Moschus in Prælo spirituali cap. 94. An necis, Domine frater, quia habitum Ange- licum fers? Ejus tradendi ritum ex Græcorum Euchologio expi- cat Rosweydtus noster in Onomastico ad vitas PP. verbo Schema.

d Stauratus Nicephoro patre Imperii consors adlectus anno DCCLXXXI in prælio contra Bulgaros, in quo Nice- phorus interit, multis affectus vulneribus. Imperio exatus a Pro- ceribus est, subrogato Michaelæ Cæsaropate.

e Tenuit imperium Michael a v Octob. DCCLXXXI, usque ad mensem

Julium anni DCCLXXXII, Catholicus et piissimus Imperator, S. Ignatii Patriarchæ parens.

f S. Nicephori Patriarchæ Constantinopolitani gesta dabimus xiii Martii.

g S. Michaelis Confessoris festum agitur xxi Maii. De hac lega- tione agit Baronius Tom. 9 Annal. ad annum DCCLXXI, nu. 18, et seqq. sed non recte Sinnaculorum Episcopum Michaelē vocat, qui Syn- nadorum sive Synnadon fuit. Misit per eum ad Leonem III, Papam S. Nicephorus Patriarcha litteras de sua electione, fidei suæ profes- sionem, et munera. Extant ea apud Baronium loco citato litteræ, in quibus Michaelē vocat Patriarcha sanctissimum Metropolitan Sinnaculorum (imo Synnadon) Christo amabilis civitatis. Tum de eo hæc subdit: Erga vestram dilectionem valde ardentem et sincero amore afficitur, et in Ecclesiasticis rebus studiosum et alacrem se præbet; sicut et in sermone, et conversatione, ac virtute ce- teris antecellit. Exilii arumnarum fidei causa toleratarum non meminit. Quare quod in Menæis hic Confessor appellatur, id dici videtur propter ea quæ paulo post sub Leone Armeno perpe- sus est. Nam quod in Menologio xxi Maii dicitur, quia Leonis Isaurici hæresim redargueret, in exilium missus, intelligendum est de hæresi a posteris propagata: vel Isaurici pro Armeni posu- tum est. Quod Baronio occasionem præbuit scribendi ad annum DCCLXXXII, num. 2, eo tempore pulsus in exilium esse ab Isaurico Michaelē; quod anno demum DCCLXXXIV, contigit, ut ad eum an- num num. 32, scribit idem Baronius, licet restituat per Synna- don, Sinnaculorum. Sed qui nota est Sinnacula Metropolis? Ejus- dem Michaelis Synnadenis celebris est mentio in Nicæna II Syn- nodo, sive VII Œcumenica, quæ anno Christi DCCLXXXV, habita est. Plura nos de eo suo loco.

h Synada sive Synnada urbs est Phrygiæ Salutaris Metropolita- na, ut videre est in Notitia Episcopatum Auberti Mirari. Synna- nas quibusdam Latinis dicitur.

i Erat is Leo III, qui anno DCCLXXV, die xxvi Decemb. creatus Pontifex, obiit xii Junii, anno DCCLXXXI.

k Est Acrita apud Ptolemaum Tab. 1, Asie, Bithyniæ promon- torium, ad initium Propontidis. In eo arbitror fuisse monaste- rium, ad quod S. Gregorius deducit in Phrygiam revertens Mi- chael Episcopus: idemque arbitror esse, cuius Hegumenus sive Præpositus Sisinnius reperitur vii Synodo Œcumenicæ, sive Ni- cænæ II, subscriptisse Act. 4, licet isthic Ἐγούμενος Ἀγίας dicitur, quod in Latina Conciliorum editione veritur, Preses Aretes.

l Sub Leone Armeno præcipue, ad cuius extrema tempora, aut Michaelis Balbi initia (qui anno DCCLXXXI, ipso Christi natali Imperator est coronatus), videtur Gregorius pervenisse.

DE S. EDUARDO CONFESSORE

ANGLIÆ REGE.

§ I. S. Eduardi publica veneratio: res gestæ.

Celebris est S. Eduardi Angliæ Regis et Con- fessoris in Romano Martyrologio memoria Nonis Januarii, testaturque Baronius in Notis, extare in Bibliotheca Vaticana litteras Innocentii IV, Romani Pontificis de celebratione diei festi illius. Mem- nere et S. Eduardi Molanus hoc die, et Carthusiani Colonienses in Addit. ad Usuardum, Galesinius, Mar- tyrologium Anglicanum, et Germanicum, ac ms. Floran- rium Sanctorum. In hoc tamen iterum XIX Januarii memoratur. Fortassis eo die e terra illius elevatum est corpus anno trigesimo sexto post mortem, ut in vita cap. II, dicitur. Nam primaria Translatio, quæ sub Henrico II, est facta, celebratur xiii Octobris, ut infra dicemus.

AN. CHR.
MLXVI.
V JANUARIJ.
S. Eduardi
sanctus.

Translatio.

Vita a quo
scripta.

2 Vitam S. Eduardi scripsit S. Aelredus sive Eal- redus, (de quo xii Januarii agemus) libris duobus, cujus ille esse perhibetur initium: Multis veterum studio fuisse. Scripsit et carmine eandem vitam ad Laurentium Westmonasteriensem Abbatem:

Cum tibi, Laurenti, cogar parere. —

Item de Miraculis S. Eduardi: Rebus humanis exem- ptus. Ita Molanus, Pitseus, et alii. Vita tamen olim a Joanne Capgrave, et post a Surio edita, quam et nos dabimus, vulgo S. Aelredo adscribitur a Surio, Gale-

simio, Vossio, et aliis, uti et in ms. Rubæ vallis. Vitam quoque S. Eduardi scripsit Osbertus Clarentius Prior Westmonasteriensis, ejus ope a gravissima febre quar- tana liberatus, ut Harpsfeldius testatur. Guilielmus Cambdenus, cum Wiltoniensem Comitatum describit, hæc ex S. Eduardi Confessoris vita citat: Dum S. Ed- wardus monasterium B. Petri Westmonasterii mol- litur, Editha ejus uxor Wiltoniæ, ubi educata fuit, regio opere lapideum monasterium pro lignea ecclesia inchoavit, prosecuta affectum Regis affectu suo. Hæc ex Osberto sumpta sint, in alio auctore, haud scio.

3 S. Eduardi laudes prædicant et alii scriptores quamplurimi: Auctor coactaneus in Encomio Emma Reginæ, Guilielmus Pictavensis in gestis Guillelmi Ducis, Guillelmus Gemmetiensis in Histor. Norman. Ordericus Vitalis in Ecclesiastica Historia, Ingulphus Abbas Croylandensis, Eadmerus monachus, Wilhelmus Malmesburiensis, Florentius Wigorniensis, Henricus Huntindoniensis, Matthæus Westmonasteriensis, Rogerius Hovedenus, Ranulphus Cestrensis, Matthæus Paris, Nicolaus Harpsfeldius, Polydorus Vergilius, ac ceteri qui rerum Normannicarum atque Anglicarum commentarios edidere: ut mirum sit, neminem unum omnes illius res gestas stylo prosecutum. Nam Ealredus fere solum ea attigit, quæ ejus pietatem vitæque sancti- moniam testarentur; si quidem ea ab Ealredo scripta est vita quæ extat.

Laudatores
alii.

§ II. *Eduardi mansuetudo : fortitudo.*

Operæ pretium est, pauca ex aliis delibare ad S. Eduardi commendationem, quæ sunt ab Auctore vitæ prætermittenda.

Pacifica indoles.

Erat Eduardus, inquit Polydorus Vergilius Angl. histor. lib. 8, mitis ingenii, minimeque sagacis, et apprimè bellorum ac cædis abhorrens, ita ut etiam exul dicere soleret, malle se vitam privatam perpetuo degere, quam per hominum cædem regnum recipere.

Felicitas.

Willelmus Malmesburiensis lib. 2, de gestis Regum Anglorum, S. Eduardi gesta fuscè prosequitur, parum subinde in eum æquus, uxoremque ejus Editham. Is Eduardi ita mansuetudinem deprædicat. Anno, inquit, Incarnationis Dominicæ millesimo quadragesimo secundo, S. Eduardus, filius Ethelredi, suscepit regnum, mansitque in eo annis viginti quatuor non plenis; vir propter morum simplicitatem parum Imperio idoneus, sed Deo devotus, ideoque ab eo directus. Denique eo regnante nullus tumultus domesticus, qui non cito comprimeretur; nullum bellum forinsecus; omnia domi forisque quietata, omnia tranquilla: quod eo magis stupendum, quia ita se mansuete ageret, ut nec viles homunculos verbo lædere nosset. Nam dum quadam vice venatum isset, et agrestis quidam stabulata illa, quibus in casses cervi urgentur, confudisset; ille sua nobili percitus ira: Per Deum, inquit, et Matrem ejus, tantumdem tibi nocebo si potero. Egregius animus, qui se Regem in talibus non meminisset, nec abjectæ conditionis homini se posse nocere putaret. Erat interea ejus apud domesticos reverentia vehementis, apud externos metus ingens. Fovebat profecto ejus simplicitatem Deus, ut posset timeri, qui nesciret irasci.

Mira mansuetudo.

6 De ejus virtute bellica idem Malmesburiensis, cum de bello inter Eduardum ac Godwinum filiosque gesto loquitur, hæc habet: Nec segnem sensit Regem illa necessitas, cum et ipse in navi pernoctaret, et latronum exitus specularetur, sedulo explens consilio, quod manu nequibat præ senio. Sane gnarum fuisse et magnanimum, si quæ bella ingruerent, Florentius Wigorniensis, Guilielmus Pictavensis, aliique ostendunt.

Diligentia in bellis.

§ III. *Justitia, ac Leges S. Eduardi.*

Nicolaus Harpsfeldius sec. II, cap. 3, de Eduardo inter alia hæc tradit: Ab exilio in tantam rerum amplitudinem gloriamque proventus, adeo nihil factus est elatiore animo, ut magis se postea ad omnem humilitatem, animique demissionem abjecerit. Et quanto magis omnium rerum splendor ad elationem provocabat, eo ille se magis demittebat.

Humilitas.

8 Accessit ad hanc aliarum omnium virtutum sociatio. Summa justitia et æquitate jus judiciumque moderabatur, a qua neque pauperis, neque divitis, aut potentis alicujus gratia deflectebat: ab ira, gula, ceterisque crassioribus id genus vitis longe remotissimus. Mira in Deum divinaque omnia pietate propendebat. Et ut domesticis æqualem se quodammodo, populo gratum et plausibilem, ita Dei se Sacerdotibus humilem præbuit. Monasteria dilapsa temporum injuria, Danorumque incursionibus et grassationibus, vel restaurabat, vel alia de novo erigebat. Vultus certe et sermo illius, omnis pietatis index erat. Vultus quidem suavis et jucundus, sanctitatem quamdam spirabat. Sermo summa semper gravitate, et cælestium rerum narratione conditus; alias salutari doctrina instruens, alias miseris et afflictis jucunda consolatione reficiens, alias blanditiis leniens, alias pro re nata gravis et regia majestate terrenis. Sed inter cetera, duo in eo enimebant, continuata videlicet et intenta pauperum, orphanorum, viduarum, et perpetuæ castitatis cura. Adeo sane a coacervandis per

Sermo qualis.

Liberalitas.

fas nefasque divitiis (qui communis jam fere Principum morbus est) abfuit, ut pæne in alteram partem profusione et dissipatione potius peccarit.

AUCTORE
S. EALREDO.

9 Idem paullo post: Eo felicitatis Remp. perduxit Eduardus, ut illa quæ tot annis, quasi immanibus ventis jactata navis, periculose dissipabatur, secure placideque, eo sedente ad Reipublicæ puppim, clavumque tenente, gubernaretur, planeque in eo quasi in quodam portu conquiesceret: ita quidem, ut pius Rex antiquum illud Salomonis, id est, Pacifici nomen obtineret. Tum leges illæ salutares (quas S. Eduardi leges vulgo appellant) robur viresque suas exeruere, et in summa pace tranquillitateque Rempublicam constituerunt. Quæ non ab illo quidem primum promulgatæ sunt, sed ab avo Edgardo. Quas ille, cum in summa illa Danicorum temporum asperitate sexaginta octo annos exolevisset, ad Reipublicæ usum revocavit, et ex illo tempore, ab illo suum nomen mutuatæ sunt: quas Guilielmus Primus postea ratas habuit, et confirmavit.

Leges Edgardi, cur S. Eduardi leges dicte.

10 Quæ partim positæ sunt in rebus civilibus, partim in rebus Ecclesiasticis moderandis, eaque fere continent, quæ priorum Regum Inæ, Aluredi, Ethelstani, et aliorum scita complectuntur: nisi quod præter quedam alia, cautio illa contra eos, qui usuras et fœnus exigunt, Edouardi nostri propria videtur: qua provisum est, ut hujusmodi homines omnibus facultatibus exciderent, et præterea instar exulum haberentur. O salubrem et sanctam cautionem atque provisionem! sed nullis umquam temporibus, atque nostris hodie, nostræque Angliæ præsertim, ubi immoderatæ usuræ omnia exedunt et exsorbent, adeo necessariam.

Propria ejus sanctio contra usurarios.

11 Harum legum per insequentem Normannorum Reges antiquatio et abolitio, multas sæpe gravesque in Angliam turbas tumultusque ciebat: nullaque umquam gratior fuit Regum vox populo Anglicano, quam illa illorum, qui, ut nonnullis accidit, vel inescandi devinciendi sibi arctius populi, vel præsentis periculi expediendi gratia, se Leges illas in usum reposituos pollicebantur.

Leges S. Eduardi gratæ populo.

§ IV. *Emmam matrem rebus suis spoliat Eduardus, improborum consilio.*

Cum fuisset Godwinus, Cantix Comes, summa apud Reges Canutum, Haraldum, atque Hardecantum auctoritate, sed apud hanc Emmam matrem pari aut etiam majori in gratia carneret existisse; ut est ambitio semper consortis impatiens, deturbare illam de gradu dignitatis aggressus est: veritus etiam fortassis, ne plus apud Eduardum, pium ac religiosum Regem, matris sanctissimæ prudentissimæque consilia, quam suæ valerent versutia; quippe qua et Canutum, ferocem cetera ac bellis assuetum, ita delinierat, ut et coleret religionem pie, et sacra loca ornaret locupletaretque munifice. Accedebat sceleris in Abridum, Eduardi fratrem, admissi conscientia. Nam etsi placarat utrumque Hardecantum, juvenem adhuc, et simulata fortassis credulitate ultro falli cupientem, ut res interea suas firmaret; id ne Eduardo mater aliquando revocaret in mentem, timendum ei merito erat.

Godwini contra Emmam machinatio.

13 Sed ne Regi suspecta matris accusatio esset, adiutores sibi novi sceleris legit, quibus plurimum tribui a Rege noverat, atque eos quoque nescio qua arte in fraudem, Leofricum, inquam, Herefordensium, et Swardum Northumbrensium Comites. Cum his Regi suasit, ut matri omnia eriperet. Paruit iniqua suggerentibus, ut simplicis erat animi, Eduardus. Ergo anno MXXIII Christi, regni sui, diebus XIV, ante festivitatem S. Andreae Apostoli, inquit Florentius Wigorniensis, festinato Rex cum Comitibus Leofrico, Godwino, et Swardo, de civitate Glaworna (sive Glocestria) Wintoniam venit improvise: et, ut illi consilium ei dederant, suæ genitrici

Emmæ matri omnia aufert Eduardus.

AUCTORE
S. EARLEDO.

nitrici quidquid in auro, argento, gemmis, lapidibus, aliisve rebus pretiosum habuerat, abstulit; vel quia priusquam Rex esset effectus, vel post, minus quam volebat illi dederat, et ei valde dura extiterat. Verumtamen sufficienter ei ministrari necessaria præcepit, et illam ibidem quietam manere iussit. Idem refert Willielmus Malmesburiensis, qui ab ænulis objecta Emmæ crimina ita commemorat :

Objecta
Emmæ crimi-
na;

Angustos filii jam dudum riserat annos, nihil unquam de suo largita, hereditario scilicet odio parentis in prolem. (*Fuere enim gravia inter Ethelredum Eduardi patrem et Emmam matrem dissidia.*) Nam magis Cnutonem et amaverat vivum, et laudabat defunctum. Præterea congestis undecumque talentis crumenas infererat, pauperum oblita, quibus non patiebatur dari nummum, ne diminueret numerum. Itaque quod injuste coacervaverat, non injuste ablatum, ut egenorum proficeret compendio, et fisco sufficeret regio. Ita illi. Sanctam tamen mulierem, inquit Auctor, fuisse comperio, et thesauros suos in ornamenta Ecclesiæ Wintoniæ, et aliarum fortassis, expendisse.

etiam stupri.

14 Non hic stetit Godwini furor. Crimen ei violatæ pudicitie intentat: in partes trahit, a quibus opem præcipue vel sperare Emma poterat, vel ipse ei ultro ferendam suspicari, Normannos ipsos, qui cum Eduardo advenierant: qui ut erant plerique integræ vitæ, severi ultores insurrexere. Sed, ut mox dicemus, ei Deus opportune subvenit. Cuncta hæc præcipue machinatum fuisse Godwinum, Polydorus Vergilius aliique tradidere. Angli fere crimen omne in Roberti Episcopi ambitionem referunt, qui et Emmæ acerrimus hic adversarius fuit, et deinceps Godwini. Inde vero criminis vel fingendi vel suspicandi arrepta occasio, quod frequens ad Alwinum, (Polydoro Advinum, Wigorniensium Alwinum,) Wintoniensem Episcopum diverteret, tum quod proxima cognatione illi esset conjuncta, ut ait Harpsfeldius, tum ut illius presentia consilioque viduitatis molestias facilius propelleret; rebus præsertim suis, et qua apud filium Regem valere debebat auctoritate, per summum nefas spoliata.

§ V. Emma ordatio crimen diluit.

Non erit abs re, ut Harpsfeldii verbis utar, ad uberiorem saltem lectoris notitiam, aliqua de his purificationum rationibus, quæ, præter duellum, his et posterioribus temporibus passim tam in Anglia quam alibi usurpabantur, licet ab Ecclesia postea, et multis antea sæculis, atque a primo nostro Apostolo Gregorio improbatas, præmittere. Ordalium hæc purgatio Saxonicæ dicitur, quod duplex erat, aliud per ferrum candens, aliud per aquam. Ferrum autem candens reus aut manibus ad novem pedes longum gestabat, aut nudis pedibus in pavimento ecclesiæ stratum, ad novem pedes latum pertransibat. In aquam vero aut ferventem aut bullientem manus, aut in frigidam totum corpus rei immittebant, vehementi omnium persuasione (quam rerum sæpe eventus confirmavit) noxios, et culpæ conscios, insigni aliqua calamitate et clade nobilitandos; immunes vero a crimine, a pœnæ quoque totius sensu immunes futuros; ut olim in aqua zelotypiæ apud Judeos accidisse scimus.

Ordalium
purgatio per
ferrum can-
dens, vel
aquam.

Præmittebat
trium die-
rum jeju-
nium, et
Missam.

16 Et trium dierum prævio jejunio, in quo ab omnibus aliis esculentis et poculentis, præterquam pane, sale, aqua, et herbis, temperabatur, cui crimen impingebatur, se expiabat. Tum celebrabatur Missa, cui reus intererat: et interim ferrum accendebatur: multisque cæremoniis et orationibus utebatur præterea Sacerdos, quibus a Deo precabatur, ut veritas rei gestæ, quæ occultebatur, in lucem erumperet. Rei deinde, præsentibus tam Regis quam Episcopi ministris, qui diligenter prospicerent ut omnia accurate ad præscriptam statimque purificationis formulam obi-

rentur, ad locum purificationi designatum producebantur.

17 Sed præstat de Emma antiquiorem audire Auctorem, Ranulphum Cestrensem, qui lib. 6, cap. 23, ita scribit: Rex quoque Godwinum honorabat, filiam ejus Edditham desponsabat, matrem propriam nec plene nec publice confundebat. De consilio tamen Godwini pretiosa quæque de matre sua cepit, vel quia ipsa nimis dura ante susceptum regnum ei fuerat, vel quia id ei conferri minus curabat. De Neustria quoque quosdam, qui prius sibi benefecerant, remunerando advocabat: inter quos Robertum quemdam Gemneticensem monachum, post Londoniensem Episcopum, deinde Cantuariensem Archiepiscopum fieri fecit. Cujus consilio Rex ipse simplex, qui nusquam nisi alieno consilio ductus perperam egit, in tantum adquevit, ut Godwinum socerum suum cum filiis exlegaret, matrem propriam, ob susceptam cum Wintoniensi Præsule familiaritatem, bonis omnibus privatam in monasterio de Werwelle detruderet, Alwinum etiam Episcopum incarceraret.

Emma in car-
cerem con-
jecta.

18 Emma siquidem laxius custodia scripsit Episcopis Angliæ, in quibus confidebat, se plus de Præsulis Wintoniensis dedecore, quam sua verecundia torqueri: paratam se Dei purgare judicio, ferricæ candentis examine, Episcopum fore injuste diffamatum. Convenientes vero Episcopi, Regem ad rogata flexissent, nisi Robertus Cantuariensis obstitisset: Quomodo, inquit, fratres, feram illam, non feminam, audetis defendere, quæ filium suum Regem diffamavit, quæ amasium lubricum Christum Domini nominavit? Sed si ista femina vult purgare Pontificem, sed quis purgabit eam, quæ dicitur consensisse in necem Alfridi filii sui, et procurasse venenum Edwardo? Sed æstimo quod auctoritatem habebat supra sexus conditionem. Si tamen pro se ipsa novem passus, et pro Episcopo quinque passus continuos super novem ignites vomeres nudis pedibus et plenis vestigiis illæsa transierit, ab impetitione ista evadat absoluta.

Offert purga-
tionem ferri
candentis.

Accusat eam
Robertus:

Præscribit
purgationis
modum.

19 Præfigurur illico examinis locus, quo Rex et ceteri Proceres, excepto Roberto solo, convenerunt. Sed nocte præcedente mulier ad sepulchrum S. Swithini-Wintoniensis perorans confortatur. Die sequenti, velatis oculis, ignitos vomeres nil læsa pertransit. Tum Rex ingemiscens, et veniam petens, disciplinas ab utroque Præsule scilicet et matre, recepit, oblata quoque illis restituit. Regina vero dedit S. Swithino novem maneria, et alia Episcopus novem maneria, præter illos novem vomeres, quos Emma pertransivit. Robertus vero fugit extra Angliam.

Ignitos vo-
meres illæsa
pertransit.

20 Eadem refert Polydorus Vergilius, eadem Nicolaus Harpsfeldius; sed hic paullo aliter totius rei catastrophæ ita exponit: Postridie statis cæremoniis peractis, a duobus Episcopis flentibus, et hinc inde utrumque ejus latus claudentibus, plebeia veste connecta, pedibus et tibiis ad genu ipsam nudis, per novem illos arduos vomeres, in ecclesia Divi Swithini positos, populo aspectantē ducitur: quos illa, erectis in cælum semper oculis, neque deorsum in pavementum unquam deflexis, orationique tota intenta, suamque Deo causam, ut olim Susanna, committens, illis ductantibus, post novem passus pertransiit. Apud populum vero, interim de rei eventu sollicitum, omnia fletu et lugubri ejulatione plena: una omnium vox Dei et Swithini opem anxie implorantium. Jamque extra ecclesiam pergebant Episcopi, quibus illa: Quando, inquit, ad vomeres pervenimus? Illi vero lacrymis oppleti, eam vomeres illos omnes et calcasse et pertransiisse, et egregie suæ conscientiæ, omniumque expectationi satisfecisse. Respexit deinde illa; et tum primum vomeres illos vidit, defunctamque se sua purificatione intellexit. Amplissimas deinde Deo et Swithino gratias egit. Populus, cum quid actum esset intellexisset,

Quo habitu
gestaque id
egerit.

intellexisset, mira lætitia gestire, miros præ admirationis et gaudii magnitudine clamores edere.

Rex veniam petit, et penam subit.

21 Ipsa recta, in eo quo erat apparatus, ad Regem filium proficiscitur, ut certa oculis illius innocentia sue documenta subiceret. Demisit seigitur ad matris pedes Rex, veniam submisit precatus, quod ita innocentem matrem vexari, tantaque infamia exponi passus esset. Tum illa, Naturales, inquit, et materni stimuli facile a me veniam extorquent: sed tu quomodo Alvino Episcopo fatifacias, iterum atque iterum cogitato. Accersitur deinde ille, a quo Rex veniam nimia sue facilitatis ac credulitatis accurate postulat, et facile impetrat: quam paucis et lenibus nudo corpori per Episcopos, et matrem flentem, impressis virgarum verberibus expiavit. Mox matri et Episcopo omnia, quibus spoliati fuerant, redduntur. Robertus interim in eventum rei intentus, et veritus ne, si Regine innocentia palam testata esset, ea res ingenti sibi dedecori et damno foret, subdixit se in Cantiam: et mox celebri illo eventu passim divulgato, mare trajecit, neque in Angliam unquam, ut quibusdam placere video, postea rediit. Hæc ille.

21 Non videtur omnino Anglia excessisse Robertus, aut certe post liminio deinde reversus est: nam quinquennio post, anno nimirum MD, ut Westmonasteriensis, Wigorniensis, et alii tradunt, Cantuariensem Archiepiscopatum adeptus est. Porro novem illi vomeres, ut Harpsfeldius tradit, in claustro monasterii Wintoniensis humo obteci sunt. Vitam S. Swithini, sive Swithuni, dabimus n Julii.

VITA

AUCTORE SANCTO EALREDO.

CAPUT I.

S. Eduardi parentes, ortus, regni et sanctitatis prognostica.

Act. 10. 34 et 35. Etiam divites sancti.

Gloriosi ac Deo dilecti Regis Eduardi vitam litteris tradituri, ex verbis beatissimi Petri Apostolorum Principis sumamus exordium; qui Centurionis vocationem admirans, ait: In veritate comperi, qui a non est personarum acceptor Deus: sed in omni gente, qui inmet Deum, et operatur justitiam, acceptus est illi. In omni enim gente, ordine, gradu et dignitate novit Dominus qui sunt ejus, et miseretur cui voluerit, et misericordiam præstat in quem sibi placuerit. Neque enim ex sui ipsius natura vel paupertas præstat, vel adimunt divitiarum sanctitatem: nec perfectum obscuritas, nec reprobam claritas facit: nec claudit libertas, nec reserat servitus Paradisum. Primus Patriarcha Abraham et dives scribitur et perfectus, cui fides admirabilis et obedientia a imitabilis in rerum omnium copia prædicatur. Joseph dominus Ægypti constitutus a Rege, universo orbi præbuit castitatis exemplum. Sanctus Job qualis in divitiis fuerit, earum probavit ademptio, quem morbus corporis, tentatio uxoris, amicorum exprobatio, spectabili patientia reddidit clariorem. Rex David, quo nemo ditior, sed nemo et sanctorum; quo nullus sublimior, sed humilior nullus; et inter thesauros innumeris sepelitur, et inter Dei amicos ceteris gratior computatur. Nemo proinde miretur, si noster Eduardus et Rex dicatur et sanctus, quem cernimus in divitiis egenum, et in deliciis sobrium, in purpura humilem, et sub corona aurea mundi contemptorem.

a

b c d e f Eduardi parentes.

2 Cum enim Rex b Ethelredus ex filia c Comitissæ Thoreti filium suscepisset d Edmundum, cognomento Ferreum-latus, ex Regina autem e Emma f Alfredum: Beatus Eduardus intra viscera materna conclusus præfertur utrique, agente eo qui omnia operatur secundum consilium voluntatis suæ, qui dominatur in

regno hominum, et cuiusque voluerit, dat illud. Fit enim coram Rege magnus Procerum et Episcoporum conventus, et quia jam futurae cladis indicia sæva processerant, agitur inter eos de regni statu tractatus. Alii vero Edmundum, ob invictissimum robur corporis, aestimant præferendum; alii, ob virtutem Nortmannorum, Alfredum promovendum tutius arbitrantur. Sed futurorum omnium præsciis, prioris brevissimam vitam, alterius mortem immaturam prospiciens, in puerum necdum natum universorum vota convertit. Utero adhuc clauditur, et in Regem puer eligitur: non natus, natis præfertur: et quem necdum terra susceperat, terræ dominus designatur; et læti Proceres sacramentum fidelitatis illi jurant, qui utrum nasceretur ignorant.

AUCTORE S. EALREDO.

g Defertur in Nortmanniam. h Ibi sancte vivit.

3 Paulo itaque post nativitatem S. Eduardi irruentibus in Angliam barbaris, et maximam insule portionem cæde incendioque vastantibus, Regina cum filiis in Nortmanniam transposita est. Vivebat in hævita domo inter pueros puer, immunis tamen a vitiiis quibus ætas illa solet implicari. Castus erat corpore, sermone rarus, simplex actu, et purus affectu. Frequentare Ecclesiam dulce habuit, crebrius orationibus incumbere, sacris Missarum interesse solemnibus, visitandis monasteriis operam dare, et quos sanctiores sciebat, sibi monachos in amicitiam copulare.

Dani Angliam vastant.

4 Sæviebat interim gladius hostilis in Anglia; cædibus et rapinis omnia replebantur: ubique luctus, clamor et desolatio. Incenduntur ecclesie, monasteria devastantur, Sacerdotes a suis sedibus fugati, in locis desertis communem miseriam deplorantes delitescebant. Inter quos vir venerabilis i Brithwaldus k Vuintoniensis Episcopus l cœnobium Glastoniense moriens ac tristis ingressus, orationibus vacabat et psalmis. Qui cum aliquando pro regni plebisque liberatione preces lacrymasque profunderet, quasi in hæc verba prorumpens, ait: Et tu Domine usquequo? Usquequo avertis faciem tuam? oblivisceris inopiæ nostræ et tribulationis nostræ? Sanctos tuos occiderunt, altaria destruxerunt, et non est qui redimat, neque qui salvum faciat. Scio Domine, scio, quia omnia quæ fecisti nobis, in vero judicio fecisti: sed numquid in æternum projiciet Deus, et non apponet ut complacitor sit adhuc? Eritne, Domine Deus meus, eritne finis horum mirabilium? aut in æternum tuus in nos mucro deseviet, et percuties usque ad intermeccionem? Inter preces tandem et lacrymas fatigatum sopor suavis excepit; videtque per somnium, B. Petrum in eminentiori loco constitutum, et ante eum præclari vultus in forma decenti, regalibus insigniis amictum Eduardum. Quem cum propriis manibus Apostolus consecrasset et unxisset in Regem, monita salutis adjecit: præcipueque cælibem vitam commendans, quot esset annis regnaturus, aperuit.

i k l S. Brithwaldus orans, videt Eduardum iungi a S. Petro.

5 Obstupefactus Præsul tanti miraculi novitate, petit sibi a Sancto hujus visionis mysterium revelari. De statu insuper regni, et de instantis periculi fine Apostolicum exegit oraculum. Tunc placido vultu intuitus intuentem se, Domini, inquit, o Præsul, est regnum, et ipse dominabitur in filiis hominum. Ipse transfert regna et mutat imperia, et propter peccata populi regnare facit hypocritam. Peccatum peccavit populus tuus Domino, et tradidit eos in manus gentium, et dominati sunt eorum qui oderunt eos. Sed non obliviscetur misereri Deus, nec continebit in ira sua misericordias suas. Erit enim, cum dormieris cum patribus tuis, visitabit Dominus populum suum, et faciet Dominus redemptionem plebis suæ. Eliget enim sibi virum secundum cor suum, qui faciat omnes voluntates suas, qui me opitulante regnum adeptus Anglorum, Danico furori finem imponet. Erit enim acceptus Deo, gratus hominibus, terribilis hostibus, amabilibus civibus, utilis Ecclesie, laudabilemque vitam sancto fine concludet. Quæ omnia in B. Eduardo completa,

S. Petrus futura ei revelat.

AUCTORE
S. EARLEDO.
Regnum Anglorum regnum Dei.

completa, rei exitus comprobavit. Cum autem Episcopus de posteritate Eduardi quæreret, respondit S. Petrus : Regnum Anglorum, regnum Dei est. Post istum providebit Regem ad placitum suum.

a Surius, inimitabilis.
b Aliis dicitur Etheldredus, Egelredus, Agelredus, Adelredus, filius Edgari et Ælfride : hæc ei regnum paravit cæde privigni sui S. Eduardi Martyris, ut xviii Martii dicitur. Coronatus est Etheldredus ann. dcccclxxviii, Indict. vi, die Dominica, xviii Kal. Maii; mortuus an. xxvi Indict. xiv. ix Kal. Maii feria ii.
c Duxit Etheldredus an. dcccclxxxi, uxorem filiam cujusdam Ducis Westmonaster. At Malmesburiensis natum Edmundum scribit ex quadam, quam fama obscura recondit. Hanc quidam Ethelgivam vocant.

d Vir hic fuit egregius et magnanimus, a robore animi et corporis Ireneside appellatus, avus S. Margaritæ Reginæ Scotiæ, de qua x Junii agemus.

e Aliis Imma, Elfgiva etiam dicta, ut ait Hovedenus. Nupta est Ethelredo an. mii, filia Richardi I, Ducis Normanniæ.

f Auctor Eucemii Ennæ ab Andrea Duchesno editi, minorem natu Afridum facit. Is scelere Godwini, ut post dicitur, trucidatus est.

g Anno xxiii, mense Augusto misit Ethelredus uxorem et liberos in Normanniam. Westm Wigorn. Huntingd.

h Non sic hoc accipiendum, quasi tunc adhuc avus vixerit, qui an. dcccxcvi, mortuus est, ut testatur Wilhelm. Gemmet. lib. 4, cap. 20.

i De S. Brithwaldo, sive Brithwoldo agemus xxii Januar. ubi rursus et de hac visione

k Ita Capgravius et Surius. At Malmesburiensis alique hunc S. Brithwaldum Wiltoniensem Episcopum fuisse scribunt, diversum a Wintoniensi. Que Wiltonia queque Wintonia sit, ibi dicitur.

l Erat Glaseonia, aliis Glastonia vulgo Glastenbury, nobilissimum et antiquissimum in Comitatu Somerssettensi monasterium, ad Brium flumen.

CAPUT II.

Eduardus fit Rex : virtutibus floret.

Stabat adhuc spiritus procellæ, et exaltati sunt fluctus ejus, externisque malis accessit civilis discordia, adeo ut quis cui mentis suæ secreta committeret, nesciretur. Plena erat proditoribus insula : nusquam tuta fides, nusquam sine suspicione amor, sermo sine simulatione. Tandem eousque proditio civilis et astutia processit hostilis, ut defuncto Rege Ethelredo, magna pars insulæ, legitimis heredibus abdicatis, a Canuto, qui regnum invaserat, manus darent : peremptoque invictissimo Rege Edmundo, b etiam filios ejus, adhuc in cunis agentes, Barbaris mitterent occidendos. c Alfredus demum Eduardi frater in Angliam transuectus, inaudita crudelitate ab hostibus civibusque perimitur.

7 Tunc Eduardus omni humano destitutus auxilio, exul patriæ, regni, et honoris vivebat : impiorum insidias timebat, et ne a suis proderetur, vel ab hostibus ad mortem emeretur, plurimum formidabat. Invento autem consilio salutari, Deo prosternitur, talia prosequendo : Ecce, inquit, Domine, non est mihi auxilium in me, et necessarij mei recesserunt a me : amici mei et proximi mei adversum me appropinquerunt, et steterunt. Pater meus post multos labores rebus humanis excessit; fratres meos crudelitas proditorum absorbit : nepotes in exilium acti sunt : d mater æmuli nostri nuptiis tradita est. Ita solus relictus sum, et quærent animam meam. Sed tibi Domine derelictus sum pauper, pupillo te eris adjutor. Tu quondam e Edwino, morti expositum, mirabili modo et vitæ reservasti et regno. Tu illud Angliæ decus, f S. Oswaldum ex exule Regem factum, per signum Crucis reddidisti cunctis hostibus fortiorem. Si igitur fueris mecum, et custodieris me, et reduxeris me in regnum patris mei, eris tu mihi semper in Deum, et B. Petrus Apostolus in patronum : cujus sacratissimas reliquias in urbe Roma, te annuente, te regente, te comitante, visitaturum me promitto. Ex hinc enim factus fide robustior, spe alacrior, expectans expectavit Dominum.

8 g Canuto autem Rege rebus humanis exempto, h filiis ejus immatura morte præreptis, Angli Danico jugo liberati, Eduardum in Regem elegerunt, i et

cum maximo honore consecrati et inungi fecerunt. Tunc Sacerdotes sapientia et sanctitate fulgebant, monasteria omni religione pollebant, agebat Clerus in officio suo, populus stabat in gradu suo. Videbatur etiam terra fecundior, aer salubrior, maris unda pacatior. Reges enim et Principes pro tanta rerum mutatione admiratione perculsi, cum tanto Rege k fœdus inire, amicitias jungere, pacem componere gavisi sunt. Sola tamen l Dacia adhuc spirans et anhelans cædes, Anglorum interitum minabatur. In his omnibus vir beatus in gloriam non est elatus humanam, sed hanc sibi vivendi formam proponens, suis se domesticis præbebat æqualem, Sacerdotibus humilem, plebi gratum, compatiens miseris, et largum egenis. Nulla apud eum personarum acceptio : sed judicabat in justitia pauperes, et arguebat in æquitate pro mansuetis terræ; eratque pater orphanorum, et judex viduarum. Si quidquam petebatur, præbebat; si accipiebatur, tacebat. Nullus unquam eum vidit aut inflatum superbia, aut ira efferatum, aut gula deonestatum. Supra humanum enim modum pecuniarum contentor, nec in earum amissione tristior, nec in adeptione videbatur hilarior.

9 Recumbente aliquando gratia quiescendi Rege in lectulo, Camerarius accessit ad thecam, in qua res regium servabatur, et reposito intus quod volebat, et illam claudere oblitus, foras egressus est. Animadvertit hoc quidam, et accedens ad thecam, pecuniam non modicam in sinum recondit, et abscedit. Reversus denuo, Rege inspectante, facinus iteravit. Quod cum tertio attentasset, cernens Rex in spiritu thesaurorum adesse custodem, ait : Importune agis, o homo : si mihi credis, tolle quod habes, et fuge; quoniam si venerit Hugolinus, (hoc enim Cubicularij nomen erat) nec unum tibi nummum relinquet. Fugit ille, et vix pedem extulerat : et ecce minister Regis rediens, et thesaurum ablatum reperiens, timore et tremore concutitur : angustiam cordis et furorem mentis clamor et suspiria prodiderunt. Surrexit Rex, et quasi nesciens quid acciderit, perturbationis hujus causam inquiri : quam cum didicisset, ait : Tace, forte ille qui cepit, plus nobis indigni, habeat sibi; nobis sufficit quod remansit.

a Canatus, sive Cnuto Danus, Suanii filius, Ethelredo mortuo, partis Angliæ Rex fuit, ceteri Edmundo adhæsere : acre cum hoc bellum inde pax et amicitia. Edmundo nocte S. Andree eodem anno Eadricus, sive Eadricus, Dux Merciorum, proditorie interitum Curavit : quam ob causam ipse a Canuto cujus gratiam parricidio accubabat, trucidatus est.

k Eadwino, (vel Eadwino, Wigorniensis Edmundo) et Eadwardum, vel Eduardum, Edmundo filios, ad Regem Sueonum Canutus perimendos misit. Ille secus aversatus, ad Salomonem Regem Hungariæ patriendos ablegavit. Prior isthic obiit : alter Agatham uxorem duxit, suscepitque liberos, de quibus alibi.

c Alfredus mortuo Canuto, cum magno Normannorum comitatu in Angliam venit an. mxxxvi. Sed Godwini perfidia plerique barbarare eviscerati, alterque trucidati sunt : Alfredo oculi eruti : tum in Elgense cænobium ignominiose relegatus, ibi paulo post obiit. Laudator Emmae. cap. 1, citatus, tradit, eum miraculis a morte illustratum, et Martyrem appellat.

d Anno xxviii, Canutus Emmae, Ethelredi viduam a Richardo fratre petiit uxorem, et obtinuit. Ita scilicet Normannus nepotum suorum Eduardi et Ælfredi patrocinium abdicavit, ut res suas nova hac afinitate firmaret.

e De S. Edwino, mirabiliter apud Redwallum Regem servato, agemus xii Octob. in ejus vita.

f S. Oswaldi vitam dabimus v Augusti.

g Mortuus est Canutus xii Novemb. an. mxxxv.

h Prior fuit Haraldus, ex Algia concubina genitus, qui Emma thesauris suis spoliatum eiecit. Ea tunc in Flandriam venit. Haraldus an. xxi, mortuus, Rex Angliæ factus est Hardecanutus, Canuti et Emmae filius : mortuus vero vii Junii an. xxxii.

i Eduardus an. xxxii, mortuus vero vii Junii an. xxxii. in Regem, inquit Banulphus Cestrensis, apud Westmonasterium, seu Wintoniam secundum quosdam; (imo secundum plerosque.) Eduardus igitur iii, (subdit idem scriptor) in Regem erectus chartam talem scripsit, que apud Westmonasterium adhuc servatur; quod quotiens ipse, aut quisquam successor, Regium diademata apud Westmonasterium, Wintoniam seu Wigorniam portaret, eo die Præcentor loci recipiat de fisco Regio 81, marcas, Conventus 100, simenellos, et unum modium vini, Semenellos arbitror panes similaginos esse.

k Inter hos fuit Heraldus Rex Norvegiæ, de quo Wigorniensis anno xxxlviii.

fil Rex.

k

icit fœdus cum variis Principibus.

l

Omni virtute floret.

Insignis pecunie contentor.

Canutus fit Rex.

a

b

Edmundus et Alfredus occiduntur.

c

Eduardus vocat visitaturum se S. Petri sepulchrum regno recepto :

d

e

f

g

h

i

¹ Ita Daniam alii quoque appellant scriptores, quod a Dacis vel Dahis Scythiarum populis ducere originem Danos existimant. Videndus Joannes Isacius Pontanus in *Chorographica Danicæ descriptione*.

CAPUT III.

Virginitatem cum uxore servat, hostis mortem divinitus cognoscit.

Proceres autem terræ de successione solliciti, Regem de uxore ducenda conveniunt. Stupet Rex, thesauro metuens suo, qui in fictili vase reconditus, facile poterat calore dissolvi. Sed quid ageret? Si obstinatus resisteret, timebat ne propositi sui proderetur dulce secretum: si suadentibus præberet assensum, naufragium pudicitiae formidabat. Tandem importune insistentibus cedere tutius ratus, hujusmodi verbis pudicitiam suam Domino commendabat: Jesu bone, tua quondam misericordia tres pueros inter flammam Chaldaicam illaesos servavit. Per te Joseph, relicto pallio in manibus meretricis, cum titulo castitatis evasit. Admirabilis Susannæ constantia tua virtute de impudicis presbyteris triumphavit. Sanctæ Judith castitas ab Holoferne nec lædi potuit, nec tentari. Ecce ego servus et filius ancillæ tuæ, qualiscumque dilector tuus et unicæ Matris tuæ: succurre mihi Domine, quatenus sic maritale suscipiam sacramentum, ut pudicitiae periculum non incurram. Rege igitur Procerum voluntati consensum præbente, a Godwini filiam duxit in uxorem. Erat autem Godwinus vir magnarum opum, sed astutiæ singularis, Regum regnique proditor: qui doctus fallere, et quælibet dissimulare consuetus, facile populum ad cujuslibet factionis inclinabat assensum. Sed sicut b spina rosam, genuit Godwinus Editham.

Inventus uxorem ducit Editham.

a

b
Edithæ virtutes.

Servat virginitatem.
3. Reg. 1.

Cognoscit divinitus mortem hostis sui.

c

Hanc dilecto suo præparavit Christus Eduardo, inspirans ei ab ipsa infantia castitatis amorem, odium vitiorum, virtutis affectum. Legere, aut operari manibus, otium fugiendo consuevit lasciviam vitare, et colloquia invenum declinare. Convenientibus igitur in unum, Rex et Regina de castitate servanda paciscuntur, nehuic fidei alium, quam Deum testem æstimant adhibendum. Fit illa conjux mente, non carne; ille maritus mente, non opere. Perseverat inter eos sine actu conjugali conjugalis affectus, et sine defloratione virginitatis, castæ dilectionis amplexus. Diligitur ille, sed non corrumpitur; diligitur illa, nec tangitur: et quasi nova quædam Abisag Regem calefacit amore, sed non dissolvit libidine; mulcet obsequiis, sed desiderii non emollit.

¶ Quadam namque die Pentecostes, cum Rex divinis interesset mysteriis, hora elevationis Corporis Christi subito Rex vultu hilarior, et erectior oculis, in risum modicum, servata tamen regia gravitate, dissolvitur. Mirari, qui aderant, cœperunt; nec sine causa, cum præter consuetudinem id ei accidisse sciebant. Peractis autem Missarum solemnibus, causam risus instanter adstantes sibi exponi petunt. Ille, ut erat miræ simplicitatis, simpliciter quærentibus simpliciter omnia confitetur, dicens: c Convenit Danis cum Rege suo antiquum facinus iterare, et quam nobis propitia divinitas largita est, infestare quietem. In percussione quidem nostra, qua castigans castigavit nos Dominus, ignorantes Dei justitiam, et suam extollentes virtutem, dixerunt: Manus nostra excelsa, et non Dominus fecit hæc omnia. Quia vero Deus patribus nostris iratus, Danorum nos tradidit potestati, suis id viribus tribuentes, facile hoc ipsum et nunc fieri posse arbitrabantur, nescientes quia qui percutit, ipse et sanat; et qui mortificat, ipse et vivificat; et qui ducit ad inferos, ipse et reducit. Igitur Rex Daciæ, coacto in unum exercitu, hodierna die ventis pro voto flantibus naves parari præcepit. Jam naves velis, et vela ventis fuerant committenda: et Rex iniquus ob nimiam superbiam quasi semetipsum

non sustinens, dum de scapha in navem conscendere vellet, pede lapsus inter utramque, in mare corruit, et statim abyssus vallavit eum, et pelagus cooperuit caput ejus: sicque morte sua utrumque populum, Danorum scilicet et Anglorum, a peccato pariter et periculo liberavit. Et spero in Domino Deo meo, et in dulcissima Matre ejus, quod temporibus meis nullum habebit conatus eorum effectum. Hæc sunt, quæ Christo revelante cognovi, et vidi, et risi, et gavisus sum: risum enim mihi fecit Dominus, et quicumque audierit, corridebit mihi. Notantur tempus et hora: mittuntur nuntii in Daciam; et omnia, quæ beatissimo Regi cælitus nuntiata fuerant, vera et eadem hora accidisse reperta sunt.

AUCTORE
S. EALREDO.

a *Mathæus Westmonast. anno MCLIV Rex Eadwardus in patrociniis regni sui, filiam Godwini potentissimi Consulis, nomine Editham, uxorem duxit. Idem scribit Hundintoniensis. Malmesburiensis ait, pactum fuisse, Eduardum, priusquam Rex fieret, Godwino amicitiam, filiis honores, filiae matrimonium.*

b *Idem Edithæ elogium recitat Ingulphus Crowlandensis, qui ejus pietatem, castitatem, pulchritudinem, modestiam, doctrinam, aliasque virtutes prædicans, tandem, in nullo, inquit, patris aut fratrum barbariem sapiens.*

c *Hæc non memorant Danorum Annales, Constat Magnum Norvegiæ et Daniæ Regem voluisse Angliam invadere, ut ad an. MCLV habet Westmonast. Sed Suano sibi bellum indicente, coactum desistere. Suano, ne instructa classe Angliam invaderet, tributum obtulisse S. Eduardum, scribit Adamus lib. 3, c. 12.*

CAPUT IV.

Votum ejus de Romana peregrinatione relaxat Papa.

Succedentibus itaque prosperis, Rex voti sui nequaquam oblitus, recogitans quanta sibi fecerit Dominus, qui ditavit egenum, sublimavit humilem, inglorium coronavit, parat reddere vota sua, parat sumptus, parat donaria. Vocatis autem regni Proceribus, habuit cum eis de statu regni, vel de sua peregrinatione sermonem; dicens: Non excidit nobis, quomodo irruentibus in hereditatem nostram Barbaris, facti sumus opprobrium vicinis nostris, subsannatio et illusio his qui in circuitu nostro sunt. Aliis namque interfectis, aliis fugatis, aliis jugo ignominiosæ servitutis oppressis, nihil fere honoris, nihil gloriæ nostro generi reliquerunt. Tandem defuncto patre meo, peremptis fratribus, actis in exilium nepotibus, et cum hostibus nostris in omnibus fortuna faveret, mihi profecto nihil spei superesse videbatur. Ego vero contra spem credens, et Domini mei misericordiæ me totum dedens, peregrinationem meam ad sanctorum Apostolorum limina vovi, et deinceps divinæ me protectioni dispositionique commisi. Ille autem respexit in orationem meam, et non sprexit precem meam, et abstulit opprobrium meum, et restituit me in regnum patris mei. Insuper cumulatam divitiis auxit gloria, donis cælestibus illustravit. Ipse sine sanguine rebelles subegit, hostes subvertit, et omnia nostra amabili quadam pace composuit. Absit ut tot et tantis ejus beneficiis inveniamur ingrati: quin potius de manu inimicorum nostrorum liberati, serviamus illi in justitia et veritate, faciamusque quod ait Propheta: Vovete et reddite Domino Deo vestro. Decernite ergo mecum, quomodo me peregrinante regnum subsistat Anglorum: qua lege, qua pace, qua justitia, quo judice omnia disponantur: quis castra, urbes, privata et publica negotia procuret. Erit autem unus omnium custos et protector Deus, et pacem quam dedit, ipse servabit, nobiscum proficiscens, et nobiscum remanens: qui et vos custodiat, et me reducat.

Romanam irrupit, ut votum solvat.

Psal. 75. 12.

Obstint Proceres, consulti Pontificem.

¶ Tunc omnes in communi vociferantes ad Regem, se non desereptos, se non exponendos gladiis, patriam hostibus non prodendam, nec pro uno, ut putabatur, bono tot admittenda pericula allegabant. Tunc Rex eorum vocibus et precibus urgeri se sentiens, diu in animo fluctuabat: quia et voto supersedere, periculosum; et tantorum precibus fletibusque non cedere,

AUCTORE
S. EALREDO.

cedere, inhumanum arbitratur. Tandem peregrinationem differens, expectabat donec Apostolico fultus consilio, aut votum redimeret, aut impleret.

14 Demum Pontifex summus, consideratis præmissis, et diligenter discussis, Regi epistolam subscripta continentem transmisit: *a* Leo Episcopus servus servorum Dei, dilecto filio suo Eduardo Anglorum Regi salutem et Apostolicam benedictionem. Quoniam voluntatem tuam laudabilem et Deo gratam cognovimus, gratias agimus ei, per quem Reges regnant, et Principes justa decernunt. Sed quia prope est Dominus in omni loco omnibus invocantibus eum in veritate, et sancti Apostoli cum suo capite conjuncti, unus spiritus sunt, et pias preces æqualiter audiunt; et quia constat periclitari Anglicam regionem ex tua discessione, qui freno justitiæ seditiosos ejus motus cohibes; ex auctoritate Dei et sanctorum Apostolorum absolvimus te a peccato illius voti, pro quo Dei offensam times, et ab omnibus negligentis et iniquitatibus tuis, ea potestate usi, quam Dominus in B. Petro concessit nobis, dicens: Quæcumque solveris super terram, soluta erunt et in cælis. Deinde præcipimus tibi sub nomine sanctæ obedientiæ et penitentiae, ut expensas, quas ad iter istud paraveras, pauperibus eroges, et cœnobiū Monachorum in honore S. Petri Apostolorum principis aut novum constituas, aut vetustum emendes et augeas, et sufficientiam victualium Fratibus de tuis redditibus constituas: quatenus dum illi assidue inibi Deum laudaverint, et Sanctis angeatur gloria, et tibi indulgentia. Cui loco quidquid contuleris, vel collatum est, vel conferetur, ut ratum sit, Apostolica auctoritate præcipimus, et ut semper habitatio Monachorum sit, et nulli laicæ personæ nisi Regi subdatur: et quæcumque privilegia ibi constituere volueris ad honorem Dei pertinentia, concedimus, et robustissima auctoritate confirmamus, et in fine fractores eorum æterna maledictione damnamus.

15 Responsalibus autem Regis et litteris Pontificis oraculum caeleste concurret. Erat enim in Anglia vir quidam Deo dilectus et hominibus, qui in specu subterraneo multis annis inclusus, suorum erat metitorum stipendiis jam vicinus. Huic Petrus Apostolus in visione noctis assistens, ait: Rex Eduardus pro voto, quo se, cum adhuc exularet, adstrinxerat, pro regni etiam pace, pauperumque necessitate preceque sollicitus, Romanam Ecclesiam de omnibus credidit consulendam. Noverit ergo, se mea auctoritate ab hac obligatione solutum, et de cœnobio ad mei nominis honorem construendo a summo Pontifice suscepisse mandatum. Incunctanter itaque litteris Apostolicis fidem habeat, præceptis obediat, consiliis acquiescat. A me enim egressus est sermo, quem sibi quondam patronum elegit, viæ comitem, gratiæ largitorem. Est autem mihi locus in Occidentali parte Londoniæ a me electus, mihi dilectus, quem quondam mihi propriis manibus consecravi, mea nobilitavi præsentia, divinis etiam miraculis illustravi: *b* Thorneia nomen est loci, qui quondam ob peccata populi, Barbarorum traditus potestati, pauperrimus ex divite, humilis ex sublimi, ex nobili factus est contemptibilis. Hunc me Rex præcipiente in habitaculum Monachorum suscipiat reparandum, sublimandum, ædificiis, possessionibus ampliandum. Non erit ibi aliud nisi domus Dei, et porta cæli. Ibi erigenda est scala, per quam descendentes et ascendentes Angeli, preces et vota hominum referant et deferant gratiam. Inde ascendentes reserabo januas paradisi, ut ex officio, quod meus mihi Dominus ac Salvator injunxit, et ligatos absolvam, et absolutos suscipiam; et quam eis delictum occluserat, justificatis portam patriæ cælestis aperiā. Tu autem omnia, quæ audisti a me et didicisti, litteris tradens Regi mitte, et munere Dei duplicato, et de absolute securior, et præcepti exe-

cutione devotior, in mei autem dilectione et obsequio reperitur propensior. His dictis, lux cum loquente disparuit. Scripsit itaque senex omnia audita, et Regi direxit. Eadem autem hora lecto Papæ rescripto, beati senis apices recitantur. Tunc Rex letus et alacris, pecuniam quam ad peregrinationem paraverat, pauperibus distribuit, et monasterium ædificavit.

a Hic est S. Leo IX, qui ab anno MCLXIV, usque ad MLXV, sedit. Ejus vitam dabimus XIX Aprilis.

b A spiritus Thorney dictus is locus, ab occiduo situ et monasterio Westminster. Egregie locum describit Guil. Cambdenus in Trinobantibus.

CAPUT V.

Westmonasterium ædificatur, a S. Petro dedicatur.

Tempore quo Rex *a* Ethelbertus, qui regnavit in *b* Cantia, prædicante *c* B. Augustino fidei sacramenta suscepit, nepos ejus *d* Sebertus, qui Orientalibus Anglis præfuit, fidem eodem Episcopo evangelizante suscepit. Hic *e* Londoniis, quæ regni sui caput habebatur, intra muros ecclesiam *f* B. Pauli fabricavit, et Episcopali honore. *g* Mellitum Episcopum instituens, honoravit. Extra muros vero in Occidentali parte, in honore B. Petri monasterium insigne fundavit, et multis possessionibus ditavit. Nocte autem dedicationem ejusdem ecclesie præcedente, piscatori cuidam *h* Thamesis fluvii, qui idem monasterium præterfluit, ulteriori ripa in habitu peregrino B. Petrus apparens, promissa mercede, transponi se ab eodem et petiit et promeruit. Egressus autem de navicula, *i* ecclesiam, piscatore cernente, ingreditur. Et ecce subito lux cælestis emicuit, miroque splendore illustrans omnia, noctem convertit in diem. Adfuit cum Apostolo multitudo civium superiorum ingredientium, melodiaque cælestis insonuit, indicibilis odoris fragrantia nares perfundebat.

17 Peractis autem omnibus, quæ ad ecclesie dedicationem spectant, solemnibus, reat ad piscatorem piscium, piscator egregius hominum. Quem dum divini luminis fulgore perterritum, et alienatum pæne sensibus reperisset, blanda consolatione reddidit hominem sibi, animum rationi. Ingredientes cymbam simul uterque piscator, ait Petrus: Numquid pulmentarium non habes? Et ille: Inconsetæ, inquit, lucis perfusione stupidus, et expectatione tui detentus, nihil cepi, sed promissam a te mercedem securus expectavi. Ad hæc Apostolus ait: Laxa nunc retia in capturam. Paruit imperanti piscator, et mox implevit rete piscium maxima multitudo. Omnes erant ejusdem generis pisces, præter unum miræ enormitatis *k* esocium. Quibus ad ripam extractis, cetera tibi tolle. Hujus generis copia abundabis in vita tua, et longo tempore post te progenies tua: tantum ne ultra piscari audeatis in celebritate Dominica. Ego sum Petrus, qui loquor tecum, qui cum meis concivibus constructam in meo nomine Basilicam dedicavi, Episcopalemque benedictionem meæ sanctificationis auctoritate præveni. Die ergo Pontifici, quæ vidisti et audisti, tuoque sermoni signa parietibus impressa testimonium perhibebunt. Supersedat igitur dedicatione: suppleat, quod omisimus, Dominici Corporis et Sanguinis sacrosancta mysteria: populumque sermone erudiens, notificet omnibus hunc locum me crebro visitatum, hic me fidelium votis et precibus affuturum: sobrie vero, pie, et juste in hoc sæculo viventibus cæli januam reseraturum. His dictis, confestim ab oculis ejus disparuit.

18 Mane autem facto, Episcopo Mellito ad dedicandam ecclesiam procedenti, cum pisce piscator occurrit, et omnia quæ sibi mandata fuerant, pandit.

Stupet

Hic in voto dispensat: alia injungit pia opera.

Dispensatio confirmatur a S. Petro, et revelatur cuidam Eremitæ.

Westmonasterium a S. Augustino ædificatum.

A S. Petro dedicatum.

Piscatori et posteris collata felicitas: sed ne Dominici piscetur.

*Ceremonia
dedicationis.*

*Decimus non
solvens puni-
tur.*

Stupet Antistes, reseratisque ecclesie valvis, videt pavementum utriusque alphabeti inscriptione signatum, parietem bis senis in locis sanctificationis oleo linitum, totidem cereorum reliquias duodenis crucibus inhaerere, et quasi recenti respersione adhuc cuncta madescere. Quod videns Episcopus, una cum populo Deum benedicebat, et illi gratias referebat. Dat fidem miraculo piscatoris illius tota successio, quae sicut a patre acceperat, totius emolumentum, quod ars illa deinceps ei conferret, B. Petro eique servientibus decimas offerre. Unus tamen semel fraudem ausus inferre, mox tandem artis caruit beneficio, donec confessus reatum, et ablatum restitueret, et promitteret correctionem.

- a S. Ethelberti vitam dabimus xxiv februarii.
- b Cantia, sive Cantium, aut Kantium, Angliae provincia, Flandria proxima.
- c Collitur S. Augustinus Anglorum Apostolus xxvi Martii.
- d Non Orientalium Anglorum, sed Orientalium Saxonum Rex fuit Sebertus, Steda ex Picula S. Ethelberti sorore filius.
- e Est Londinium Angliae metropolis, una e praecipuis orbis terrarum civitatibus.
- f Describit nobilissimum hoc templum Guil. Cambdenus in Tri-nobantibus.
- g Collitur S. Mellitus xxiv Aprilis.
- h Tamisus celeberrimus Angliae fluvius, 60 ab ostio milliari-bus Italici maris aestu augetur. Eum Isis, vulgo Ouse, Tama recepisse efficit: unde et nomen ductum.
- i Huius consecrationis a S. Petro factae meminit Ordericus Vitalis l. 3 Eccles. historiae.
- k Ita Surinus, Cappr. esicium. Beda quoque lib. 1. histor. Angl. cap. 1. Et quidem praecipue isicico abundat et anguilla. Eundem arbitror piscem, qui Plinio lib. 9, cap. 15, esox dicitur. Servius quoque Sulpitius Dial. 3 de vita S. Martini, nu. 13. Ad primum iactum reti permodico immanem esocem Diaconus extraxit. Eum quidam salmonem, alii forte rectius lucium interpretantur. vocemque Latinam a Teutonice een snoeck formasse Plinius voluit.

CAPUT VI.

Westmonasterio collata a Papa privilegia.

Haec cum Sanctus Eduardus relatione ac scriptis veterum didicisset, ad monasterium illud aedificiis, possessionibus, et dignitatibus altius extollendum exarsit animus ejus, et pro privilegiis illius loci, ceterisque causis nuntios Romam transmisit, talem epistolam Papae deferentes: Summo universalis Ecclesiae patri a Nicolao Eduardus gratia Dei Anglorum Rex, debitam et subjectionem et obedientiam. Glorificamus Deum, quia curam habet suae electae Ecclesiae, quoniam in loco b boni praedecessoris vos optimum successorem constituit. Quapropter justum iudicamus, apud vos, velut ad solidam petram, acuire et probare omnes bonas actiones nostras, et vestram notitiam atque societatem in bono habere: quatenus eas donationes et privilegia, quae obtinimus apud praedecessorem vestrum, renovetis et angeatis nobis, videlicet ut quod ille injunxerat nobis sub nomine obedientiae et poenitentiae, propter votum quod voveram ire Romam, et in remissionem omnium peccatorum meorum, construere coenobium Monachorum in honore Apostoli Petri, ratum faciatis, et privilegia possessionum et dignitatum ejusdem loci confirmetis, renovetis, et decernatis. Ego c quoque pro modulo meo augeo, et confirmo donationes et consuetudines pecuniarum, quas habet S. Petrus in Anglia: et ipsas pecunias collectas cum regalibus donis mitto vobis, ut oretis pro me, et pro pace regni mei, et continuam ac solemnem memoriam instituat is totius gentis Angliae coram corporibus sanctorum Apostolorum.

20 Rescripsit autem ei Papa in hunc modum: Nicolaus Episcopus servus servorum Dei, gloriosissimo ac piissimo, omnique honore dignissimo, speciali quoque filio nostro Eduardo Anglorum Regi, visitationem omnimodam, salutem mellifluam, et benedictionem Apostolicam. Omnipotenti Deo referimus grates, qui vestram prudentissimam excellentiam in omnibus ornavit et decoravit, erga B. Petrum Apostolorum principem, et nobiscum habere dilectionem,

et omnibus Apostolicis consentire censuris. Litteras igitur vestrae nobilitati transmittimus, et per eas societatem sanctorum Apostolorum, et nostram vobis damus, orantes misericordiam illius, qui est Dominus omnium, et Rex super omnia solus, ut ipse vos participem faciat ex omnibus, si qua sunt coram Deo, bonis operibus nostris, et fratres nos ac socios in sua dilectione constituat in omni tempore amplius, ac non minorem partem obsequii nostri vobis in suo regno reconsignet, quam nobismetipsis provenire optamus. Erimus etiam deinceps pro vobis sine dubio orantes assidue, ut ipse Deus subjiciat hostes et inimicos, qui contra vos voluerint insurgere: et confirmet vos in paterno solio, et propria hereditate, ac B. Petrus sit vobis custos et adiutor in omni tribulatione. Renovamus ergo, et confirmamus, ac auge-mus vobis privilegia vestra, scilicet ut absolutus sitis ab illo voto quod timebatis, et ab omnibus aliis peccatis et iniquitatibus vestris auctoritate illius, qui me, licet indignum, suae sanctae praesae voluit Ecclesiae.

21 Praeterea illi loco, quem sub nomine sanctae poenitentiae construendum et meliorandum suscepistis, quoniam, ut fertur, primam antiquitus consecrationem a B. Petro accepit, eujus, licet indigni, Vicarii sumus, et quia Regia antiquitus sedes est, ex auctoritate Dei et sanctorum Apostolorum, atque huius Romanae Sedis et nostra concedimus, permit-timus, et solidissime confirmamus, ut amplius in perpetuum Regia constitutionis locus sit atque repositorium Regalium insignium, et habitatio perpetua Monachorum, qui nulli omnino personae nisi Regi subdantur, habeantque potestatem secundum regulam S. Benedicti per successiones eligere ex se idoneos Abbates, neque introducat per violentiam extranea persona, nisi quam concors congregatio esse praeelegerit.

22 Absolvimus etiam eum locum ab omni servitio et dominatione Episcopali, ut nullus Episcopus illic introeat ordinaturus aut praecipiturus aliquid, nisi ex petitione et consensu Abbatis et Monachorum. Et habeat idem locus liberum prociunctum, id est, ambitum et coemeterium mortuorum circa se, absque Episcopali vel cujuslibet respectu vel exactione: et omnia, quae ad libertatem et exaltationem illius loci ad honorem Dei pertinentia, per nostram auctoritatem accedere possunt, hilari et promptissima voluntate concedimus. Possessiones autem, quas antiqui Reges, seu quicumque alii homines, vos quoque et vestri Barones ad eundem locum contulistis, et chartas, quae ex eis factae sunt, divina et nostra auctoritate roboramus, et ratas ac stabiles esse decernimus; et infractores earum, vel invasores, aut diminutores, aut dispersores, venditores etiam, aeterna maledictione cum Juda proditore damnamus, ut in beata non habeant partem resurrectione, sed a B. Petro Apostolo se iudicandos sciant, quando sedebit cum suis coapostolis, iudicans duodecim tribus Israel. Vobis vero et posteris vestris Regibus committimus ad-vocationem et tuitionem ejusdem loci, et omnium totius Angliae Ecclesiarum, ut vice nostra cum consilio Episcoporum et Abbatum constituatis ubique quae justa sunt, scientes pro hoc vos recepturos dignam mercedem ab eo, eujus regnum et imperium non desinet nec minuetur in saeculum.

- a Nicolaus II an. mlviii. Pontifex electus, sed anno demum sequenti consecratus; obiit an. mxxi.
- b Is fuit Stephanus x alius ix dictus, qui anno mlviii. Florentiae xxix Martii obiit: quo die fusus de eo agemus.
- c De hoc tributo Apostolicae Sedi pendit solito agit plurimis locis Baronius in Annalibus. Malmesburiensis de gestis Regum Anglorum lib. 1, cap. 2 de Ethelvelphi Regis Occidentalium Saxonum testamento agens, semper ad finem saeculi, inquit, in omnis suae hereditatis decima hida pauperem vestri et cibari praecipit: omnique anno trecentas auri marcas Romam mitti, quarum B. Petro centum, et centum B. Paulo ad luminaria, centum Apostolico ad donaria expendentur. Ac paullo ante de eodem piis-simo Rege ita scribit: Post triumphatos scilicet hostes ad Dei cultum

ACCITORE
S. EXALREDO.

Privilegia
Westmonaste-
rii confirmat.

Illud eximit a
jurisdictione
Episcopi.

Regem facit
Advocatum et
Tutorem Ec-
clesiarum An-
gliae.

a
Eduardi ad
Nicolam II
Papam litte-
rae.

b

c

Pecunia S.
Petri in An-
glia.

Nicolai re-
sponsum.

AUCTORE
S. FAALREDO.

cultum conversus, decimam omnium hidarum intra regnum suum Christi famulis concessit, liberam ab omnibus functionibus, absolutam ab omnibus inquietudinibus. Sed quantula est hæc ejus gloria? Romam composito regno abiit, ibique tributum quod Anglia hodieque pensat, S. Petro obtulit coram IV. Leone Papa qui etiam antea Elfredum filium ejus ad se missum, honorifice susceperat, et Regem inunxerat. Ibi ergo integro moratus anno, scholam Anglorum, quæ (ut fertur) ab Offa Rege Merciorum primitus instituta, proximo anno conflagraverat, reparavit egerie.

CAPUT VII.

Subditos levat tributis Eduardus: varios miraculose curat.

a
Eduardus remittit tributum grave subditis.

Sanctus autem Eduardus *a* tributum illud gravissimum, quod tempore patris sui classi Danicæ pendebatur, et postmodum fisco Regio inferebatur, Regia liberalitate remisit, et ab hoc onere importabili in perpetuum Angliam absolvit. *b* Cum enim collecta illa pecunia ante illum delata esset, diabolus super cumulum sedentem et ludentem vidit, et ne amplius exigeretur, præcepit.

c

24 Cum in palatio juxta ecclesiam B. Petri Rex aliquando moraretur, supervenit quidam *c* vir miserabilis, Hibernicus genere, pedis utriusque privatus officio: nervi enim in poplite contracti ad posteriores corporis partes crura retorserant, tali natibus inhaerant, immersisque carnibus pedum articuli, a lumbis ejus et deorsum corpus omne perverterant. Porrectis ad terram manibus, et scammis suppositis repebat, et factus sibimetipsi gravis, trahebat se post se. Hic videns Regis cubicularium, ait ad eum: Hugoline, non me respicies, nec misereberis, nec movebit te mea tanta calamitas? Et ille: Quid me vis facere? Cui pauper Sexies, inquit, Apostolorum limina repens (ut cernis) visitavi, et sanitatem necdum promerui. Quam tamen mihi Apostolorum Princeps non negavit, sed distulit, socium in hoc miraculo habere volens Eduardum, quem sibi novit in omnibus esse devotum. Ab ipso enim Apostolo in mandatis accepi Regem adire, ut me suo sacro subvectum dorso ad ecclesiam ejus, quæ palatio vicina est, perferat, recepturum, si id fecerit, membrorum meorum integram sanitatem. Hæc ubi nuntiata sunt Regi, gratias agit Deo; et citatus mox æger accessit. Rex vero, ut spiritalis ille asinus fortis, accubans in terminis, supposuit humeros suos ad portandum. Pendet de humero tanti Principis plenus sordibus pauper, squallidis manibus, brachiisque squamosis Regium illud pectus collumque complectitur. Interea ex assistentibus ridebant nonnulli, alii a paupere Regem delusum jocabantur, alii justi simplicitatem, fatuitatem judicabant. Cum itaque Rex paullulum processisset, subito nervi extenduntur, rigantur ossa, carnes marcidæ recalescunt, emergunt a carne articuli, pedes a natibus solvuntur. Distendit homo crura, poplite jam flexibili, et sanie cum sanguine proficiente vestis Regia ornatur potius, quam fœdatur. Jam tunc satis esse clamant omnes, sanatum languidum, onus ob sordes ulcerum deponendum. Ille vero memor præcepti quod susceperat, Sirenarum cantus obturata aure pertransiit, ingressusque ecclesiam, ante sanctum altare holocaustum, quod detulerat, Deo ac B. Petro resignat, incolumemque dimisit. Suscepto autem a Rege itineris viatico, acturus gratias Deo et S. Petro Romam profectus est.

d
Pauperem agrum ad templum humeris defert, sicque sanitati restituit.

Gen. 49. 14.

e
Christus Regi benedicit.

25 In monasterio autem B. Petri ante altare sanctæ Trinitatis, Missarum solemnibus sanctus Rex vice quadam cum *d* Comite Leofrico assistebat. Et ecce speciosus ille forma præ filiis hominum Christus Jesus in ara consistens, oculis utriusque visibiliter corporalis apparuit, sacraque dextera super Regem extensa, signum sanctæ Crucis eum benedicendo depinxit. At Rex, demisso capite, divine majestatis adorabat præsentiam. Comes vero quid in animo Re-

gis ageretur ignorans, volensque Regem tantæ visionis esse participem, cepit velle ad ipsum usque procedere. Verum Rex quid in mente Comitis volebatur, intelligens: Sta, inquit, Leofrice, sta; quod vides, video et ego. Post missam vero dixit Rex ad Comitem: Per ejus, quem vidimus, majestatem, mi Leofrice, te obtestor, ne quoadusque vixerimus sermo iste proferatur in publicum, ne vel nos in perniciem nostram ob favorem vulgi pulset elatio, vel fidem de-roget dictis infidelium æmulatio.

26 *e* Sub faucibus autem quasi glandes mulieri cuidam succreverant, quæ totam faciem deformi tumore fœdantes, putrefactis sub cute humoribus sanguinem in saniem verterant: inde nati vermes odorem deterrimum exhalabant. Jubetur tandem in somnis adire palatium, et ex Regis manibus sperare remedium: quibus si lota, si tacta, si signata foret, meritis ejus reciperet sanitatem. Cum autem venisset ad Regem, et oraculum exposuisset, ille nec sordes cavit, nec fœtorem exhorruit; sed loca tumencia manibus contrectans, et aqua lavans, signum sanctæ Crucis impressit. Et subito rupta cute, cum sanie vermes ebulliant, resedit tumor, et dolor omnis abscessit.

e
Eduardus agrum mulierem abluendo sanat.

27 Cæcus quidam docetur oraculo, lumen amissum sancti Regis meritis se adepturum, si lymphæ, qua manus ablueret, ipse faciem perfudisset. Cumque id Cubiculario, et ille Regi retulisset, obstupuit ille plurimum indignatus, illumus phantasmatis hominem, nihil tale de peccatore sperandum: Apostolicæ id esse virtutis, nec fidem somniis adhibendam asseruit. Aqua manus lavit, et ad ecclesiam processit. Cubicularius autem cæco receptam in pelvi aquam illam tradit, cum qua oculos et faciem lavans, visum confestim percipere meruit. Civis quidam *f* Lincolnensis cæcitate percussus, ad palatium Regis veniens, aqua lotionis manuum ejus faciem et oculos lavans, mox tenebris diuturnis optata lux succedit. Quidam cæcus Regem adire, et visum ab eo percipere monitus, Cubiculario, et ille rem Regi pandit. Cui rex: Veniat, inquit, *g* Quis ego sum qui contrister, et non potius exultem, si meis manibus, licet indignis, promissum beneficium homini illi pietas divina contulerit? Vocatus autem vir, et a Rege tactus, et signatus, et inter manus ejus ab oculis utrisque ubertim sanguis effluxit, pupillas serenavit, et tumorem palpebrarum deposuit. Et dixit homo ille: Video te, Domine mi Rex, et facies tua tamquam facies Angeli stantis ante me. Alia autem vice duo cæci, cum uno monoculo, aqua lotionis manuum Sancti perfusi, visum percipere meruerunt.

f
Varii cæci aqua, qua manus laverat, vel tactu ejus, visum recipiunt.

f

g

a Erat id 36000 librarum, ut Hovedenus tradit.

b Id paullo aliter refert Hovedenus his verbis: Quadam die contigit, quod cum prædictus Rex Anglorum Eadwardus, Regina et Comite Haroldo deducens, ærarium suum intravit, ut pecuniam videret magnam, quam Regina et Comes Haroldus, Rege ipso nesciente, collegerant ad opus Regis, (scilicet per singulos Comitatus totius Angliæ de unaquaque hida terræ quatuor denarios), ut Rex inde contra Natale Domini pannos emeret ad opus militum, et servientium suorum. Cumque Rex intrasset ærarium suum, comitantibus Regina et Comite Haroldo, vidit diabolum sedentem super denarios illos, et ait illi Rex: Quid hic facis? Cui demon respondit: Custodio hic pecuniam meam. Et dixit ei Rex: Conjuro te per Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, ut indices mihi quamobrem pecunia ista tua est. Et respondens dixit ei demon: Quia injuste adquisita est de substantia pauperum. Illi autem, qui illum comitabantur, stabant stupefacti, audientes quidem illos loquentes, neminem autem videntes præter solum Regem. Et ait illis Rex: Reddite denarios istos illis a quibus capti sunt. Et fecerunt sicut præcepit illis Rex. *Ingulphus de eodem subdito tributo ad an. m. c. i. sic scribit:* Cum terra non daret solita fertilitate fructus suos, sed fame plurimos habitatores devoraret, in tantum ut blandorum carentia, et paucis inopia, multa hominum milia morerentur; misericordia motus super populum piissimus Rex Edwardus, tributum gravissimum, quod Danigeld dicebatur, omni Angliæ in perpetuum relaxavit. Ferunt quidam, Regem sanctissimum, cum dictum Danigeld Cubicularii sui collectum in Regis cameram intulissent, et ad videndum tanti thesauri cumulum ipsum adduxissent, ad primum aspectum exhoruisse, protestantem se demonem super æcerum pecunie saltantem, et nimio gaudio exultantem prospexisse. Unde pristinis possessoribus jussit statim reddere, et de tam fera exactione

ctione ne iota unum voluit retinere: quin in perpetuum remisit, anno scilicet trigesimo octavo, ex quo tempore Regis Ethelredi patris sui Swanus Rex Danorum suo exercitui illud solvi singulis annis imperavit.

c. *Hunc Nic. Harpsfeldius Gillemichel vocat. Totum vero miraculum paulo aliter commemorat Rogerius Hovedenus his verbis: Quadam die solemini, cum predictus Rex Anglorum Edwardus Londonia esset coronatus, et regalibus indutus agmine Nobilium, Archiepiscoporum, Episcoporum, Cleri et populi, progredere. Sedit quidam leprosus ulceribus plenus, in via qua Rex transiurus erat: et qui preibant, increpabant eum ut taceret, volentes eum inde removere. Quibus Rex ait: Sinite eum ibi sedere. Et cum Rex appropinquaret illi, dixit ei leprosus: Coniuro te per Deum vivum, ut portes me in scapulis tuis usque in ecclesiam. Et statim Rex, demisso capite, precepit leprosum illum in collo suo poni. Et factum est ita. Cumque Rex procederet, precatus est Dominum, ut ipse sanitatem redderet leproso illi: et exaudita est oratio ejus, et leprosus sanus factus est ex hora illa, laudans et benedicens Dominum.*

d. *Mortuus est Leofricus an. MLXV. Ejus ac Godivæ conjugis eximium ad sacra loca ornanda studium et liberalitatem celebrant Anglici scriptores.*

e. *Hoc miraculum ita narrat Wilhelmus Malmesburiensis: Adolescentula juxta paritatem natalium virum habens, sed fructu conjugii carens, luxuriantibus circa collum humoribus, turpem valetudinem contraxerat, glandulis protuberantibus horrenda. Jussa somno lavatram Regis exquirere. Curiam ingreditur. Rex ipse per se opus pietatis adimplens, digitis aqua intinctis collum pertractat mulieris: medicam dextram sanitas festiva prosequitur, lethalis crusta dissolvitur, ita ut vermibus cum sanie profluentibus, omnis illenoxius tumor recederet. Sed quia hiatus ulcerum foedus et patulus erat, precepit eam usque ad integram sanitatem curialibus stipendiis sustentari: verumptamen ante septimanam exactam ita obducis cicatricibus venusta cutis rediit, ut nihil preteriti morbi discerneret: post annum quoque geminam prolem enixa, sanctitatis Edwardi miraculum auxit. Multoties eum in Normannia hanc pestem sedasse ferunt, qui interius ejus vitam noverant, qui asseverant istius morbi curationem non ex sanctitate, sed ex Regalis prosapie hereditate fluxisse. Harpsfeldius tamen testatur, strumosos sanandi admirabilem doctem in posteros suos Angliæ Reges transfudisse S. Edwardum.*

f. *Lincolnia urbs est præcipua Comitatus Lincolnensis in Anglia.*

g. *Hoc ita narrat Wilhelmus Malmesburiensis: Et ut perfectam viri virtutem, in hac præsertim potentia, cognoscas, subjiciam quod mireris. Wulwinus quidam, cognomento Spillicora, filius Wulmari de Nutegreshale, quodam die in Silva Bruelle ligna cædens, dum diuturno post labore sopori indulisset, sanguine, ut credo, circa oculos coagulato, visum decem et septem annis amisit: quibus exolitis, somnio edoctus, octoginta et septem ecclesias circumvixit, remedium cæcitas a Sanctis ellagitant. Postremo ad Regis Curiam veniens, vestibulum camere, adversantibus Cubiculariis, frustra diu trivit. Sed persistit improbus pulsator, donec egre admodum, Rege ipso jubente, admissus est. Audiens quippe somnium, innocue responderat: Per Dominum meam S. Mariam, multum grate feram, si Deus voluerit per me misero misereri. Itaque quamquam nihil de miraculis audebat, coactus a ministris, cum aqua cæco manum imposuit. Confestim sanguine ex oculis ubertim stillante, clamorem alacrem sanatus produxit: Video te Rex, video te Rex. Ita videns Regali palatio multis temporibus apud Winesores (nam ibi curatus fuerat) præfuit, sanatoris annos longevitate vite transcendens. Est Windsor, sive Windleshora villa regia amanissima in Berberia provincia, a S. Edwardo donata Abbatibus Westmonasteriensi, sed a Gulielmo I, redempta. Describit eam Cambdenus in Attributis. Istius Ordo Carterii institutus.*

CAPUT VIII.

Godwino socero, ejusque filiis eventura prævidet.

Futura prædicit.
a
b c

Sedebat aliquando Rex ad mensam, et a latere ejusa Comes Godwinus. Hujus duo filii adhuc pueri, b Haraldus c et Tostius, ludentes coram eis, cum unus ex illis amarius, quam expetebat ludi suavitas, insurrexisset in alterum, ludum vertunt in pugnam. Et ecce Haraldus vehementius in fratrem irruens, capillis ejus utramque manum inserit, prostratumque, nisi citius eriperetur, virtute superior suffocasset. Tunc Rex versus ad Ducem, ait: Nihil aliud, o Godwine, nisi simplicem in his vel ludum puerorum vel pugnam contemplaris? Et ille: Nihil aliud, Domine mi. Tunc Rex dixit: Longe aliud mea mihi mens loquitur, et his quid futurum sit pueris, per hoc mihi bellum revelatur. Emensis quippe puerilibus annis, cum in virum uterque profecerit, tandem adversus

invicem livor utrumque aduret. Et primum circumventionem insidiisque privatis quasi ludere videbuntur; ad ultimum fortior infirmiore proscibet, rebellantem prosternet, et prioris mortem post modicum sequens alterius calamitas expiabit. Quæ omnia sic completa, tota Anglia teste, probatur. Nam Tostius ab Haraldo fugatus, cum paulo post in regnum successit Eduardo Haraldus, una cum d Rege Norwegiæ Tostius prosternitur, et totus fere exercitus deletur. e Eodem anno Haraldus ipse regno spoliatus Anglorum, aut misere occubuit, aut, ut quidam putant, penitentia tantum servatus, evasit.

f. *Godwinus Comes superbus, proditor, perjurus, a Deo punitur.*

29 f. Godwinus cum in mensa Regi assideret, unus ministrorum in obicem aliquem uno pede immoderatus impingens, pene lapsum incurrit. Quem tamen alius recto gressu procedens, iterum in statum suum, nihil injuriæ passum, erexit. De hoc eventu pluribus inter se loquentibus, et quod pes pedi subvenerit gratulantibus, Comes quasi ludendo intulit: Sic est frater fratrem adjuvans, et alter alteri in necessitate subveniens. Et ait Rex ad Ducem: Hoc mens mihi fecisset, si Godwinus hoc permisisset. Ad hanc vocem Godwinus expavit, et tristem præferens vultum, ait: Scio enim Rex, scio: adhuc de morte fratris tui tuus me accusat animus, nec eis æstimas discreendum, qui me vel ejus vel tuum vocant proditorem. Sed secretorum omnium conscius Deus judicet, et sic buccellam hanc, quam manu teneo, guttur meum faciat pertransire, et me servet illæsum, sicut nec tue proditionis reus, nec de fratris tui nece mihi conscius existo. Cumque vir beatus buccellam manu benedicens signasset, miser ille eam ori inferens, usque in medium gutturis pertraxit. Tentat interius trahere, nec valuit: tentat emittere, sed firmius hæsit. Mox meatus, quibus ducebatur spiritus, ocluditur, vertuntur oculi, brachia rigescunt. Intinetur infelicitate morientem Rex, et ultionem in eum sentiens processisse divinam, adstantes alloquitur, dicens: Extrahite canem istum. Et factum est ita. Hic Godwinus simplicitate Regis abutens, multa in regno contra justitiam et Deum faciebat. Cunctos fere Regis cognatos et amicos, quos de Nortmannia adduxerat, fraude sua, dolo et circumventionem de patria exturbabat, credens sibi cuncta processura pro voto, si Rex amicis nudatus, suis tantum consiliis iteretur. At Rex cuncta dissimulans, divinis vacabat obsequiis, ultionemque Dei sibi futuram multis prædixit. Aliquando etiam ipsi Godwino idipsum non tacuit.

a. *Socer hic Eduardi fuit, Cantii Comes.*

b. *Aliis Haraldus.*

c. *Hujus immanissimam crudelitatem commemorat Henricus Huntindoniensis ad annum Eduardi xxii traditque illum eo anno in aula Regia apud Windleshores in Harald, vna Regi fundentis, capillos involasse. Cassam odii fuisse, quod licet Tosti senior esset, Haraldum præ eo Rex diligeret. Tam veram perniciem eorum appropinquare, prædicit Eduardus. Duxerat Tosti Juditham Baldvini Insulensis, Flandriæ Comitiss, filiam.*

d. *Haraldo Duro vel Malo, fratre S. Olavi.*

e. *xiv Octob. an. MLXVI, victus occisusque est Haraldus a Gulielmo Notho, Duce Normannia.*

f. *Hoveden ait an. MLXII, secundo die Paschæ, Wintoniæ ad mensam Regi assidentem, improvise morbo percussam, mutum in ipsa sede declinasse: a filiis Harald, Tostio, et Girth in Regis cameram deportatum, quinta feria post, xvii Kal. Maii obiisse. Idem habet Wigorn. Ingulphus Crowlandensis ait buccella suffocatum. Eadmerus mala morte interisse, utpote hostem Ecclesiæ Cantuariensis. Aubigne loquitur Malmesbur.*

AUCTORE
S. EALREDO.

d

e

f

Godwinus
Comes super-
bus, proditor,
perjurus, a
Deo punitur.

Prædixit illi
Eduardus.

AUCTORE
S. EALREDO.

CAPUT IX.

Videt SS. VII Dormientes moveri : a S. Joanne Evangelista de obitu monetur.

Videt in spiritu VII Dormientes in latibus moveri.

In die Dominicæ resurrectionis, cum Rex ad mensam sederet, arctius solito se colligit ad se : et ponens præ oculis Deum, omnia ista mundana arbitrabatur ut stercora. Et ecce subito vultus ejus plus solito serenabatur, interiorque lætitia labia solvebat in risum ; rursumque solita gravitate resumpta, obscuriorem faciem præferbat. Mirabantur qui adstant : nemo tamen audebat eum interrogare quid accidisset. Mensis tandem sublatis, secutus est ad thalamum Regem Dux Haraldus, cum uno Episcopo et Abbate uno : simulque Regem super hoc sermone conveniunt. Tunc ille ait : Quantum se quisque vanis subtraxerit, tantum veris arctius adhærebit. Ecce enim ego inter fecundos calices, et pingua fercula, ac radiantis metalli splendorem, recordatus sum Domini Dei mei, et effudi in me animam meam ; dilatatoque mentis sinu oculus interior spirituali perfusus lumine, radios profecto usque ad illam Ephesiorum civitatem mira celebritate porrexit, et usque in montem a Celion progressus, Sanctorum quidem b Septem Dormientium, quiescentium in spelunca, proprietatem vultuum, necnon membrorum quantitatem, ac qualitatem vestium expressione manifestissima contemplatus est. Hæc dum, interiorem risu significante lætitiâ, corde luminoso conspicerem, subito, me cernente, a latere dextro, super quod c multis quieverant annis, in sinistram se latus virtute divina vertentes, dirum mortalibus omen hac laterum suorum mutatione signarunt. Ex hinc enim surget gens contra gentem, et regnum adversus regnum, et erunt pestilentia, et fames, et terræmotus magni per loca. His enim d septuaginta annis (tantum enim tempus in sinistro latere repausabunt) visitabit Dominus iniquitatem plebis suæ, tradens eos in manus gentium, ut dormientur eis qui oderunt illos. Inimici namque nominis Christi insurgent in Christianos, servi dominis rebellabunt, Reges insidiabuntur Regibus, et Principibus Principes, et in omnibus finibus terræ ultor injuriæ Christi mucro desæviet. Et exposuit eis Rex vitam illorum, et nomina, et passionem, et dormitionis modum. Quibus auditis, into consilio, ut fidem posteris facerent, ad explorandam sermonis veritatem Dux militem, Clericum Pontifex, Abbas monachum cum litteris Regiis ad e Imperatorem Constantinopolitanum direxerunt. Qui omnia vera reperientes, incolumes ad Regem regressi sunt.

a
b

c

d

e

Pius erga S. Joannem Evangelistam :

f
ei in habitu peregrini annulum donat.

g
Eum Sanctus remittit, et Regem de obitu monet.

g

apparenti tribuit, reportate, denuntiantes ei obitus sui instare diem : quem infra sex menses visitans visitabo, ut mecum sequatur Agnum quocumque ierit. His dictis, disparuit : et illi ad patriam prospere redeuntes, quæ viderant et audierant Regi seriatim retulerunt.

a Χαζαρο vocat Græcum ms. Malmesb. et Baderus noster Aula sanctæ cap. 13, Cælium.

b De his agemus xxvii Julii.

c Malmesb. ducentis, alii, ut habet Baderus, sexcentis ; a tempore scilicet Theodosii junioris.

d Malmesb. septuaginta quatuor, enumeratque breviter, quatuor annis admiranda evenere.

e Manichetem vocat Malmesburienis, Constantinum Monomachum fuisse censet Baderus qui an. m. lvi. excessit e vita.

f Hoveden ait eodem die apparuisse S. Joannem peregrino : et hunc ipso die pervenisse in Angliam, ac Regi annulum reddidisse : miraculi veritatem ex comitibus ejus longo post tempore reversis cognitam esse.

g Hunc annulum testatur Polydorus lib. 8, in templo Westmonasterii multa veneratione perditum quod salutaris esset membris stupentibus, valeretur adversus comitalem morbum, cum tangeretur ab illis qui ejusmodi tentarentur morbis. Hinc natum, ut Reges postea Angliæ consueverint in die Parasceves multa cæremonia sacrare annulos, quos qui induunt, hisce in morbi omnino numquam sunt. Idem narrat Harpsfeldius sæcul. ii, cap. 4.

CAPUT X.

Impendentes regno calamitates prævidet ac prædicat.

Cum autem Rex infirmitate gravi detineretur, in mentis raptus excessum biduo fere jacebat exanimis. Tandem quasi de gravi somno evigilans aperuit oculos, et resedit, et assumpta parabola ait : Cum adulescens in Nortmannia exularem, grata mihi semper extitit bonorum amicitia : et quicumque sacre Religionis meliores videbantur, hi mihi ceteris erant familiariores. Inter quos duos monachos specialia quadam mihi devinxerant caritate conversationis honestas, vitæ sanctitas, suavitas morum, verborum affabilitas. Hos frequentius visitabam, quam dulcia faucibus meis eloquia eorum ! Hos ante plurimos annos translatos ad cælum, vidi mihi paullo ante in somnis assistere, quid genti meæ post obitum meum sit futurum, ex Dei mihi mandato referentes.

Prævidet calamitates Angliæ imminentes.

33 Impletam dicunt Anglorum nequitiam ; et iniquitas consummata iram provocat, accelerat vindicta. Sacerdotes prævaricati sunt pactum Domini, polluto pectore et manibus inquinatis sancta contrectant. Et hi non pastores, sed mercenarii, exponunt lupis oves, non protegunt : lac et lanam quærunt, non oves, ut detrusos ad inferos mors et pastores depascant et oves. Sed et Principes terræ infideles, socii furum, prædones patriæ, quibus nec Deus timori est, nec lex honori : quibus veritas oneri, jus contemptui, crudelitas delectationi. Itaque nec Prelati justitiam, nec servant subditi disciplinam. Et ecce Dominus gladium suum vibrabit, arcum suum tetendit, et paravit illum. Ostendet deinceps populo huic iram et indignationem, immissiones insuper per angelos malos, quibus traditi sunt anno uno et die uno, igne simul et gladio puniendi. Ego vero ob intentatam meæ genti calamitatem dolens atque suspirans dixi : O cælestium secretorum conscii, si conversi egerint poenitentiam, numquid non ignoscet Deus, et relinquet post se benedictionem ? Poenitentia certe prolata Dei ore in Ninivitas suspendit sententiam : quæ etiam imminemtem impiissimo Achab debitam distulit ultionem. Suadebo igitur genti meæ, ut poeniteant de præteritis, et caveant de futuris : et forte miserebitur Deus, ut non inducat super eos malum hoc grande ; sed qui punire præparavit aversos, recipiat in gratiam solita pietate conversos.

ob peccata præsertim Sacerdotum et Principum.

Jon. 2. 10.
3. Reg. 21. 29.

34 Nequaquam, inquam, hoc erit : quoniam in duratum est cor populi hujus, et excecati oculi, et aures

Nec monitis
ejus emen-
dandos subdi-
lios.

Obscurum
signum di-
vinæ clemen-
tiæ erga po-
pulum.

a
Impii Sti-
gandi poena.
b
c

Explicatio si-
gni clementiæ
Eduardo in
visione propo-
siti.

d

e

f

g

h

i

k

aures aggravatæ, ut nec audiant corripientem, nec intelligant commentem, nec terreantur minis, nec beneficiis provocentur. His eorum verbis dum mihi major accresceret sollicitudo, dixi: Num ita in perpetuum irascetur Deus, et non apponet ut complacitior sit adhuc? Quando ergo tot tristibus læta succedet, aut tot adversa qualis consolatio temperabit? Quale sperandum est in his malis remedium, ut sicut illinc terret et contrista futura correptio, ita hinc aliquantulum mulceat divinæ miserationis promissio? Ad hæc Sancti tale mihi problema proponunt. Arbor quælibet viridis a suo trunco decisa, ad trium jugerum spatium a radice propria separaretur. Quæ cum nulla hominis manu cogente, nulla urgente necessitate, ad suum reversa truncum in antiquam radicem sese receperit, resumptoque succo rursus flourerit, et fructum fecerit, tunc sperandum est aliquod in hac tribulatione solatium, et de ea, quam prædiximus, adversitate remedium. Hæc cum dixissent, ipsi cælo, vobis ego redditis sum. Assidebant narranti visionem Regina, Robertus sacri palatii custos, Dux Haraldus, et a Stigandus, qui ascendit cubile patris sui, et maculavit stratum ejus, vivente adhuc Archiepiscopo b Roberto cathedram Cantuariensem invadens: ob hoc c a summo Pontifice suspensus, paulo post crepuit, et effusa sunt viscera ejus. Hic ad vocem narrantis obduruit, nec terretur oraculo, nec fidem habuit prophetanti: sed potius Regem senio confectum delirare submurmurans, ridere maluit quam lugere. Ceteri verò, quibus mens sanior erat, flebant ubertim et suspirabant, qui nihil secus quam ipse dixerat, aut a Sacerdotibus aut a Principibus fieri non ignorabant.

33 Quidam enim præmissam similitudinem dicunt Regem pro impossibili statuisse, illi maxime, qui totam Anglorum nobilitatem sic deperisse lugebant, ut ex ea gente nec Rex, nec Episcopus, nec Abbas, nec Princeps quilibet vix in Anglia cerneretur. Mihi sane alia mens est, consideranti, sanctissimum virum d Dunstanum et ipsam calamitatem prædixisse, et consolationem nihilominus promississe. Potest proinde sic non inconvenienter exponi: Arbor hæc regnum Anglorum significat, decorum gloria, deliciis divitiisque secundum, excellentia Regiæ dignitatis sublime. Radix, ex qua totus honor iste processit, Regium semen fuit, quod ab e Alfredo, qui primus Anglorum a summo Pontifice unctus et consecratus fuerat in Regem, recta successionis linea usque ad S. Eduardum descendit. Abscissa est arbor de trunco, quando regnum a genere regali divisum, ad aliud semen translatum est. Ad spatium trium jugerum hæc facta est separatio: quia in trium temporibus Regum, nulla fuit novis cum antiquo semine regali communio. Haraldus enim successit Eduardo, Wilhelmus Haraldus, f Wilhelmus junior priori Wilhelmo. Accessit ad radicem, quando Rex g Henricus, in quem totum regni decus transfusus est, nulla necessitate cogente, nulla spe lucri urgente, sed ex infuso ei amoris affectu, h abnepem Eduardi Mathildam duxit uxorem, semen regium Normannorum et Anglorum conjungens, et interveniente opere conjugali, de duobus unum faciens. Floruit sane arbor, quando de utroque semine Imperatrix i Mathilda processit. Tunc vero fructum fecit, quando de ipsa k Henricus exoriens, quasi lapis angularis utrumque populum copulavit. Habet nunc certe de genere Anglorum Anglia Regem, habet de eadem gente Episcopos et Abbates, Principes et milites, ex utriusque seminis conjunctione procreatos. Si autem alieni hæc displicuerit expositio, aut ipse aliter exponat, aut aliud tempus, quo hæc expleantur, expectet.

a Hic Stigandus, homo ambitiosus et avarus Roberto Romano profecto, Cantuariensem sedem invasit: sed sub Gualtino Rege vitam Wintoniæ in vinculis finivit.

b Ex Abbate Gemmeticensi Londoniensis Episcopus factus est, ac deinde Cantuariensis, ut supra dictum est, Archiepiscopus.

c Misit Alexander II. an. m. lxxx. Legatos in Angliam Hermenfredum Sedunensem Episcopum, et Joannem ac Petrum Presbyteros Cardinales, qui Concilio Wintoniæ habito, Stigandum degradarunt, primo, quod Archiepiscopatum Roberto vivente invasisset: secundo, quod una Wintoniensem Episcopatum retinisset: tertio, quod a Benedicto Pseudopapa pallium accepisset. Hovedenus et Baronius ad eundem annum num. 11. et 12.

d S. Dunstani vitam dabimus XIX Maii.

e Hic quinquennis a patre Ethelwipho Romano an. dccc. lxxv. ut scribit Westm. (alii citius factum tradunt, Baronius anno sequente) ductus est, ut a Leone IV. moribus et religione institueretur: estque tandem volente patre a Pontifice Rex coronatus. Anno dccc. lxxi, fratri Ethelredo in regnum Occidentalium Saxonum successit, tandemque anno dccc. lxxvi Angliæ monarchiam adeptus est, tenuitque usque ad annum cxi.

f Obiit Wilhelmus I an. m. lxxxvii, ix Septembris. Wilhelmus Rufus filius ejus junior xxvii Septemb. die Dominica, apud Westmonasterium Rex Angliæ coronatus est a Lanfranco Archiepiscopo Cantuar. Anno vero xc misere mortuus est, homo sacrilegus.

g Henricus I Wilhelmus II frater, coronatus est apud Westmonasterium Rex Angliæ v Augusti mc a Mauritio Londinensi Episcopo. Mortuus est an. m. cxxxv, 11 Decemb.

h Matildis filia fuit S. Margaritæ Regiæ Scotiæ, filia Eduardi Ethelings, filii Edmundi Ferræ lateris, fratris S. Eduardi. De ea agemus vii Augusti.

i Matildis vel Matilda Henrici I et Matildis filia Henrico IV Imperatori quinquennis desponsata est an. m. cxxv. Ea mortuo an. m. cxxx, ad patrem reversa est, et an. m. cxxxii, nupsit Galfrido Comiti Andegavensi, cui an. m. cxxxii, peperit Henricum II.

k Henricus Galfridi et Matildæ Imperatricis filius, anno m. cllv, xiv Kal. Januar. Dominica ante natalem Domini, in Regem Angliæ unctus est Westmonasterii. Obiit an. m. cxxxix, vi Julii.

AUGUSTO
S. EARLEDO.

CAPUT XI.

Mortuus illustratur miraculis. Regnat Haraldus.

Sciens itaque Rex, quia appropinquavit hora ejus ut transiret de hoc mundo, suum transitum mox in circuitu propalari jussit, ne mortis suæ cognitione dilata, orationum quoque suffragia differrentur. Sicque senex, et plenus dierum ac bonorum operum, migravit ad Dominum. Obiit autem anno Domini millesimo sexagesimosexto, cum regnasset vigintitribus annis, mensibus sex, et diebus vigintiseptem, pridie Nonas Januarii: a cum quo tota pariter Anglorum felicitas ruit, periit libertas, vigor omnis interiiit.

Eduardus jubet obitum suum statim propalari.

Mortitur.

a

Ad ejus sepulchrum sanctorum devotis lacrymis et precibus postulabat. Et ecce vis quædam occulta subito nervos extendit, in naturalem statum crura pedesque retorquet, evulsisque a carne articulis, sanguis profluit, paulatimque succo resumpto, arida prius ossa pristinum robur recipiunt.

item sex cæci.

Haraldus occupat regnum.

b

Bello a Norwegis et Tostio fratre impetit.

c

d

e f

AUCTORE
S. HAREDO.
Ope S. Eduar-
di eos vincit.

g

40 Apparuit autem tunc S. Eduardus cuidam Alexi. Abbati g Ramesieae, viro religioso, dicens: Vade, et dic Harald, ut homines, qui contra jus et fas regni hujus fines invadunt, aggrediantur secure. Ego enim ero dux et protector exercitus, quoniam justitiae gentis hujus deesse non possum. Per me enim reportabit vice hac de hoste triumphum. Et ne verbis tuis fidem derogat, secretum ei sui cordis ostende, ut cum ei, quae nullo conscio menteolvebat, edixeris, non haec tuae adinventioni, sed meae promissioni adscribat. Nocte quidem praeterita, cum dolore femoris torque-retur, licet eum non parum urgeret imminens mole-stia, siluit tamen, reputans apud se, si publicaret languorem, quod suis esset contemptui, et hostibus irrisioni. Verum quia ab illa peste convaluit, de meo praesumens auxilio contra Barbaros justum bellum suscipiat, et ab imminenti periculo suorum eripiat. Quod cum Abbas Haraldus reserasset, ex caelesti promissione factus audacior, in valida manu progrediens, apud h Stamfordbrig hostibus occurrit: consertoque paelio, dux uterque prosternitur, scilicet Rex Norwegiae, et frater Haraldus Tostius, et paene totus eorum exercitus deletus est.

Corpus S.
Eduardi diu
mansit incor-
ruptum.

h

41 Anno trigesimosexto post Sancti Eduardi obitum, cum corpus ejus de terra elevaretur, integrum, incorruptum, et flexibile cum vestibus recentibus reperit. Quod videns i Episcopus Roffensis, pilum unum, devotionis desiderio accensus, extrahere, si-bique servare conatur: sed ille firmiter haerens, effe-ctum mentis Episcopi et voluntatem defraudavit. Mulier quaedam in festo S. Eduardi operibus vacans, paralysis morbo correpta, ad sepulchrum Sancti de-ducitur, et sanitatem pristinam se recepisse laetatur. Tres viri febre quartana vexati, visitato Sancti sar-cophago, quasi in momento curati sunt.

Claret mira-
culis.

a Feria v. Indict. iv.

b Id pactum cum Wilhelmo inerat Haraldus, et iurejurando ad Sanctorum reliquias firmavit, cum ad eum in Normanniam venisset, ut fratrem suum Winothum, et Bacum fratrualem, quid isthic custodiebantur obsides data Godwino, quando Eduardo reconciliatus est, reduceret. Narrat id Eadmer. lib. i Novor. Guilielmus Pictav. ait ab Eduardo designatum successorem Wilhel-mum, de Optimatum consensu, et hujus rei causa datos illos obsi-des, missum deinde Haraldum ut pactum firmaret sacramento. Idem refert Ingulphus.

c Hic S. Olavi, de quo xxix Julii aegenus, frater fuit, cogno-mento Haarderaade.

d Obimannia scelera ex Anglia pulsus, jussu ipsius S. Eduardi, ut refert Westmon. ad an. m. lxxv, et Huntind.

e Vulgo Humber dicitur, Ptolemaeo Abus. Vocem utramque ab Aber deflexam putat Cambdenus, quae Britannie luminisostium significat. Est celebre in Eboracensi provincia aetuarium, a quo quae ad Boream vergit regio Nordan-humbria et Northumbria dicta.

f Urbs secunda totius Angliae, Archiepiscopalis, nominis anti-qui, quod ab Uro flumine, cui adjacet, ducit Cambdenus, quasi Ad Urum.

g Ramsey, id est Arietis insula, celebris olim Abbatia in Comi-tatu Huntindoniensi.

h Ingulphus Staunfordbridge vocat Wigorniensis Stanforde-bridge. Locus est in Eboracensi ditone, qui et Battle bridge quasi Pons paelii dicitur, quod isthic ad Derventionis fluminis pon-tem, haud procul ab antiqua Derventionis urbis ruinis, hoc commissum inter duos Haraldos Reges praetium est, vi Kal Octob. feria ii.

i Roffa, olim Durobriva vel Duroprova, urbs in Cantia cele-bris ad Medweagum fluvium, qui gemino ostio infra eam in Ta-misis aetuarium se exonerat, vulgo Medway.

DE TRANSLATIONE

SANCTI EDUARDI.

§ I. Translationis ejus sollemnis memoria.

Celebratur S. Eduardi Translatio xiii Octobr. in pervetu-sto Martyrologio ms. Domus professae Societatis Jesu Ant-verpiae, quod Bedae nomen praefert, Martyrol. Germanico Coloniensis, Anglicano; ms. Florario SS. Additionibus ad Usuardum Carthusianorum Colon. Colitur hoc die a sacro Ordine Praedicatorum, nulla facta mentione Trans-lationis, ita enim habet eorum Martyrologium: In Anglia S. Eduardi Regis, virtute castitatis et gratia miraculo-rum insignis. Tres lectiones. Fran. Maurolycus: Lon-dinii in Anglia Eduardi Anglorum Regis sanctissimi. Pet. Galesinius: In Anglia S. Eduardi Regis, miraculis et sanctitate clarissimi. In Missali quoque Rothoma-gensi non exprimitur, an natalis illius agatur eo die, an Translatio: ast in Sarisburiensi Breviario v Januar. fit solum S. Eduardi commemoratio, xiii Octob. celebratur Translatio festo Duplici.

ANNO MCLXIII.
XIII OCT.
Festum Trans-
lationis S.
Eduardi.

2 In eodem Breviario haec duae recitantur de S. Eduardo Precationes: Deus, qui beatum Regem Edwardum Confessorem tuum aeternitatis gloria coronasti; fac nos, quaesumus, ita eum venerari in terris, ut cum eo regnare possimus in caelis. Per, etc. Altera: Deus, qui unigenitum Filium tuum Domjnium nostrum Jesum Christum, glorioso Regi Eduardo in forma visi-bili demonstrasti; tribue, quaesumus, ut ejus meritis et precibus ad aeternam ipsius Domini nostri Jesu Christi visionem pertingere mereamur. Qui tecum, etc.

Orationes de
Sancto Edu-
ardo.

3 Cum innumera cederentur ad S. Eduardi sepulchrum miracula, id Guilielmus I Rex theca auro argenteoque fulgida exornavit. Corpus tandem anno a morte trigesimo sexto et terra sublatum. Deinceps apud Romanum Pon-tificem agi cepit, ut sollemnes ei honores decernerentur. Praecipue id Henrici II Regis Angliae precibus datum ab Alexandro III Pontifice Maximo, qui anno Christi MCLXI, sui Pontificatus ii, xii Idus Februarii. Magnae edita Bulla, haberi eum deinceps in Sanctorum Con-fessorum numero jussit, ac coli. Recitat eam Baronius ad eum annum, num. 1.

Canonizatio
procurata.

4 Dilata tamen tantisper sacri corporis Translatio, dum Rex e Normannia in Angliam reverteret, ut ipse quoque sollemnitati interesset. Anno tandem MCLXIII Rex Anglorum Henricus, inquit Matthaeus Paris, finibus transmarinis pro voluntate dispositis, in Angliam re-diit. Et paucis interjectis: Eodem anno translatum est corpus sancti Regis et Confessoris Edwardi apud Westmonasterium, a B. Thoma Cantuariensi Archie-piscopo, praesente Rege Henrico, qui haec procuraverat. Matthaeus Westmonasteriensis an. MCLXIV. Dedicata est ecclesia de Radingo, translatumque est corpus S. Eduardi de terra in feretrum a B. Thoma Cantuariensi Archiepiscopo. Edita est a Swio Trans-lationis hujus historia, sed principio carens: nusquam integram reperire potuimus, ideoque, ut ab eo vulgata est, hic damus.

Translatio.

§ II. Bulla canonizationis S. Eduardi.

Alexander Episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus, Archiepiscopis, Episcopis, et dilectis filiis, Abbatibus, Prioribus, aliisque Ecclesiarum Praelatis, per Angliam constitutis, salutem et Apostolicam benedictionem.

Devotio An-
golorum erga
Sedem Apo-
stolicam.

Illius devotionis constantiam, et fidei firmitatem, quam circa matrem vestram sacrosanctam Romanam Ecclesiam exhibetis, diligentius attendentes, in id propositum voluntatis adducimur, ut vos sicut caris-simos fratres, et speciales Ecclesiae filios, sincera caritate

caritate

caritate in Domino diligamus, propensius honoremus, et postulationes vestras, quantum cum Deo possumus, libenti animo admittamus.

Canonizatio SS. in Conciliis concessio solita.

6 Inde utique fuit, quod super petitione, quam de Eduardo glorioso quondam Rege Anglorum canonizando, et in Sanctorum catalogo adscribendo, tam carissimus in Christo filius noster Henricus, illustris Anglorum Rex, quam vos ipsi nobis instantius porrexistis, sollicitam cum fratribus nostris deliberationem habentes, libro miraculorum inspecto, quæ, dum in carne mortali viveret, et postquam de præsentis sæculo est assumptus, omnipotens Dominus per suam misericordiam declaravit: visis etiam litteris antecessoris nostri, piæ recordationis a Innocentii Papæ, vestris quoque testimoniis inde receptis: quamvis negotium tam arduum et sublime non frequenter soleat nisi in solemnibus Conciliis de more concedi;

7 De communi tamen fratrum nostrorum consilio, juxta votum et desiderium predicti filii nostri Regis ac vestrum, corpus ipsius Confessoris ita glorificandum censuimus, et debitis præconiis honorandum in terris, sicut eundem Confessorem Dominus per suam gratiam glorificavit in caelis. Unde videlicet inter sanctos Confessores de cetero numeretur, qui hoc ipsum apud Deum signis meruit ac virtutibus obfinere.

8 Quia igitur decet honestatis vestræ prudentiam eum pie colere, et toto studio venerari, quem auctoritate Apostolica venerandum vestra postulavit devotio et colendum; universitatem vestram per Apostolica scripta monemus et exhortamur in Domino, quatenus eum ita deinceps studeatis debitis obsequiis honorare, ut ipsius intercessionibus apud districtum judicem mereamini veniam obtinere, et gloriosum in æterna beatitudine præmium invenire. Datum b Anagninæ, vi Idus Februarii.

a Innocentius II sedit a XVII Februar. MCCCXIII, usque ad XXIV Septemb. MCCCXIII.

b Urbs est Latii, caput Hæreticorum, celebris florente Romana Republica, et superioribus quoque sæculis, sub Pontificibus Romanis; jam semitrita, ut testatur Leander.

§ III. Corporis ejus revelatio.

Nuntiis itaque ab Apostolica Sede regressis, a sæpeditus Abbas, convocatis venerabilibus personis, tam Episcopis quam Abbatibus, in ecclesia Westmonasteriensis, primo coram omnibus recitari fecit litteras Apostolicæ auctoritatis de beati Regis canonizatione: sicque universis applaudentibus, assentientibus, et Deum magna voce landantibus, de glorioso Domini Confessore Missa solemniter celebrata est: quam tamen Dominus Papa primo in Ecclesia Romana fecerat per unum de Cardinalibus honorifice, sicut dignum fuerat, decantari. Sed quia causis exigentibus Rex adhuc in transmarinis partibus agebat, juxta mandatum ipsius et desiderium dilata est usque in reditum suum, et eidem servata sacri corporis b revelatio.

Missa de S. Eduardo.

10 Decursis vero fere duorum annorum curriculis, c Rege a Nortmannia in Angliam jam regresso, cupiens Abbas susceptum negotium ad effectum perducere, et illud sacrum corpus, quod jam diu in terra latuerat, in eminentiori et honestiori loco collocare, cum Rege secretum et diligentem de celebranda beati Regis translatione tractatum habuit, postulans ut bono principio manum debite consummationis adhiberet, præsertim cum ex ejus mandato acceperit, præsentiam ipsius huic negotio esse expectandam. Annuit Rex justa poscenti, diemque certum, juxta quod utrique videbatur opportunum, indixit.

Elevationi corporis dies statuta.

11 Interim vero accepto Abbas a prudentioribus viris consilio, beati corporis glebam primo secretius inspicere decrevit, ut sic expeditius ad solemnem transire posset revelationem. Sed quia opus hoc

sanctum et dignum esse sciebat, suam formidans indignitatem, semel et iterum accessit, et tentavit; sed toties conscia sibi mens infirmitatis suæ, manum pia quadam hæsitante trepidantem retraxit. At crescente timore, crevit et devotio: crescente devotione, adfuit confidentia cum amore, qui sæpe foras mittit timorem. Ex ipso itaque timore confidentior effectus et minus timidus, tempus observavit, quo tam secretum negotium opportune tractaret. Quadam itaque nocte fratribus post matutinas vigiliis ad strata reversis, januis Ecclesiæ clausis, servientibusque laicis exclusis, remansit in ecclesia solus Abbas cum Priore, et quibusdam de fratribus ad hoc delectis, qui se ex mandato Abbatis jejuniis et orationibus ad tam sanctum opus tractandum devotius preparaverant.

AUCTORE S. EALREDO.

Privata apertura sarcophagi, et ad eam preparatio.

12 Quibus omnibus albis indutis, et nudis pedibus, præmissaque oratione, et cum psalmis decantata Litania ante altare, processit ad tumulum Abbas cum Priore, et duobus fratribus, ceteris ante altare in lacrymis et oratione persistentibus. Cumque lapidem, qui sarcophago superpositus fuerat, sustulissent, admotis propius hærernis, conspexerunt virum jacentem in vestitu deaurato, calceatum caligis purpureis et calceamentis pretiosis, caput et faciem cooperta mitra rotunda, auro satis operose intexta: barbam etiam niveam et prolixam, modicumque crispantem, super pectus decenter ordine suo jacentem. Accitis itaque fratribus, qui in oratione ante altare remanserant, et ad tam desiderabile spectaculum admissis, facta est lætitia magna cum gratiarum actione inter illos. Non tamen adhuc stetit, nec sic quievit vehemens ille spiritus devotionis, et ardens desiderium inspiciendi, tractandi, et interius scrutandi thesaurum illum pretiosum, quem se magna jam ex parte vidisse gratulabantur. Apponentes itaque manus debita cum devotione et reverentia, vestes, capitis operimentum, tunicam et caligas pia quadam inquisitione tractabant, tentantes, si quam forte, sicut dictabat ratio, expetebat natura, admississent corruptionem. Et ecce omnia ea reperiunt integritatem pristinam retinuisse: ex parte tamen obfuscatum advertunt colorem et decorem eorum, tum ex diuturna lapidis contiguitate, tum ex pulvere, et cemento, quod in sarcophagi apertura introrsum ceciderat: quod tamen linteo, sicut poterant, amoventes, materiam, opus et colorem facile deprehendere potuerunt. Suppositis itaque manibus cum reverentia et timore, corpus illud gloriosum alii ad caput, alii ad pedes, quidam ad humeros, et per medium levantes, et super extensum tapetum in panno sericeo pretioso involventes, in cista lignea ad hoc preparata incluserunt, omnia, quæ cum eo inventa fuerant, intus relinquentes, excepto annulo aureo, quem in digito Regis inventum, Abbas propter devotionem retinuit, et ad hujus memoriam satis provide reservare decrevit.

Corpus et vestes jam pridem defuncti, incorrupta.

a Hinc patet, nullam hanc esse narrationem, cum desit principium, in quo mentio facta sit Abbatis hujus, Westmonasteriensis, ut opinor.

b Forte elevatio, ut notat Surius.

c Anno MCCCXIII, ut § I, diximus.

§ IV. Translatio xiii Octobris.

Adveniente itaque die, quem Rex celebrandæ Translationi præfixerat, omnibus paratis quæ tante rei necessaria videbantur, veniens in ecclesiam cum magno Procerum et illustrium virorum comitatu, primo cistam, in qua pretiosus ille thesaurus continebatur, recludi fecit; assistentibusque Archiepiscopo Cantuariensi, et Episcopis quamplurimis, Abbatibus quoque et aliis venerabilibus personis, presentem illam Regiæ personæ majestatem oculis vidit, manibusque, quantum timor et reverentia permisere, tractavit,

Transferuntur sacra reliquia.

AUCTORE
S. EALREDO.

*Ipsæ hæc eas
humeris gestat.*

*Qui adfuerint
Episcopi, etc.*

a
b c
d e
f g
h i
k l
m
n o
p q
r s
t
u
x y
z aa
bb
cc

tractavit, omniaque ita se habere gavisus est, sicut ei ab Abbate primo fuerat intimatum. Facta igitur, sicut diei solemnitas expebat, Processione, pretiosoque incorrupti virginis corpore per claustrum monasterii Regis humeris præcipuorumque totius regni Procerum manibus reverentissime deportato, posita est super candelabrum præclara illa lucerna in domo Domini, ut qui ingrediuntur, lumen videant, et illuminentur ab ea. Sicque illud vas insigne castitatis, et universæ virtutis domicilium in feretro pretioso, quod ei ex auro et argento construi fecerat illustris Rex et consobrinus ejus, strenuus Anglorum debellator, Wilhelmus, regis manibus honorifice collocatum est, laudantibus cunctis voce lætabunda, et benedicientibus Deum, qui in Sanctis suis semper est gloriosus, et in omnibus suis operibus mirabilis.

14 Celebrata est autem Translatio ista anno ab incarnatione Domini millesimo centesimo sexagesimo tertio, III Idus Octobris, die Dominica, ab excellentissimo Anglorum Rege Henrico, assistentibus venerabilibus viris a Thoma Archiepiscopo Cantuariensi, b Gileberto Episcopo Londoniensi, c Henrico Wintoniensi, d Nigello Heliensi, e Roberto Lincolnensi, f Wilhelmo Norwicensi, g Jacelino Salesberiensis, h Waltero Roffensi, i Hilario Cicestriensi, k Bartholomæo Exoniensi, l Richardo Cestrensi, m Godefrido Episcopo Sancti Asaph: et de Nortmannia Episcopis, n Lexoviensi Ernulpho, Ebroicensi o Rotroto, p Abricensi Achardo; Abbatibus, Hugone q S. Edmundi, Roberto r S. Albani, Rogero s Radingensi, Gregorio t Malmesberiensis; Comitibus etiam, u Roberto Legercestriæ, Hugone Comite de Nottsule, Galfrido Comite x de Essexia, y Wilhelmo Comite de Arundel, z Reginaldo Comite Cornubiæ, aa Patritio Comite de Salesbiria, bb Wilhelmo Comite de Albamarla, cc Richardo Comite de Penbroch; et Procerum, militum, ceterorumque diversi ordinis et officii innumera multitudo: summi Pontificatus arcem regente sanctissimo Papa Alexandro III, hujus beneficii auctore pariter et largitore, anno ejusdem Papæ quarto, regnante piissimo et glorioso Anglorum Rege Henrico II, anno regni ejus nono, præsentem, et huic operi accuratissime præsentem jam dicto ejusdem loci reverendo Patre Laurentio.

a Hic est S. Thomas Martyr, cujus vitam dabimus XXIX Decembr.
b Hic est Gilbertus Foliothus, qui pertinaciter Henricum Regem contra S. Thomam defendit.

c Henrici I ex sorore nepos hic fuit, frater Stephani Regis.
d Nigellus, secundus Elyensis Episcopus fuit, creatus anno MCLXXXIII, v Kal. Junii, consecratus kal. Octob. eodem anno: obiit an. MCLXIX, III Kal. Junii, feria VI, magnis jactatus tragediis, quæ in Chronico Eliensi ms. fusc recensentur.
e Robertus de Chesneio quartus memoratur, postquam Lincolniam Sedes est Dorcestria translata, illius Antistes, Stephani et Henrici II Regum temporibus.
f Guillelmus Torbus bel Turbus, Normannus, tertius Norwicensis Episcopus, egregie se Henrici II, conatibus opposuit. Sedisse fertur ab an. MCL ad MCLXXV.
g Alis Joellinus dicitur: obiit an. MCLXXXIV.
h Hic Theobaldi Archiepiscopi Cantuarien. frater fuisse dicitur. Obiisse an. MCLXXVII, cum sedisset annos XXX.
i Et hic S. Thoma adversarius fuit, ut videre est apud Baronium ad an. MCLXIV, num. 21, et alibi.
k Episcopus creatus est an. MCLXI, obiit MCLXXXIV, insigni viri eruditione.
l Coventrensem alii et Lichfeldiensem Episcopum faciunt, quia olim tres illæ unitæ sedes fuerunt, obiit an. MCLXXXII, cum sedisset annis XX.
m Hunc alii volunt Guilelmum illum Monumetensem esse, qui et Arturius dicitur. De Asaphensi urbe agemus ad vitam S. Asaphi i Maii.
n Claudius Robertus in Gallia Christiana Arnulphum vocat.
o Cl. Roberto Rotocus, Rotodus, Roricus, Ejus meminit Robertus de Monte ad an. MCLVI.
p Meminit hujus idem Cl. Robertus.
q S. Edmundi-burgus, vulgo Edmondsbury, et contracte Bury, unum fuit e pulcherrimis monasteriis totius orbis in Suffolcia. Describit id Cambdenus in Itineris, et nos XX Novemb. ad vitam S. Edmundi.
r De S. Albani monasterio, oppido, temploque splendidissimo agit Cambdenus in Catiuechlanis, et nos ad vitam S. Albani XXI Junii.
s Radingum, sive Readingum, aut Redingum, nobile monasterium ab Henrico I constructum, amplius redditibus dotatum, oppidum nunc est elegans et locuples, Bercherie præcipuum, ad Cunctonem, vulgo Kenet, fluvium qui 500 inde passibus in Tamisim influit. Agit de eo Cambdenus in Attrebatibus.
t Nobis in Willonia monasterium a Maidulpho Scoto sic dicitur. De eo pluribus agitur in vita S. Adelmi xvi Maii.
u Hic est Robertus, cognomento Gibbosus, qui contra Henricum II, sumptis pro rebellis filio armis victus captusque est an. MCLXXXIII, cum paullo ante Lecestria, sive Legcestria urbs illius Comitatus primaria misere a Regis esset afflictæ.
x Essexia regio ampla et opulenta, ab Orientalibus Saxonibus dicta.
y Hic est Wilhelmus de Albineio, qui ducta Adeliza Brabantia, Henrici I, Regis vidua, Mathildi Imperatrici constantissime adhaesit: aut certe ejus filius, itidem Wilhelmus dicitur.
z Henrici I, nothus fuit, ab Henrico II, Comitatu Cornubiæ sive Cornwalliæ, donatus.
aa Gualteri et Sibyllæ de Cadurcis filius hic fuit, primusque Sarisburie Comes, an. MCLXIX, interfectus, cum Composellia rediret.
bb Stephanum Albamarla in Normannia Dominum, suam ex uterina sorore nepotem, Albamarla Comitem dixit Guillelmus I, eumque titulum posterî in Anglia retinuerunt. Surus habebat de Albamara, non recte.
cc Richardus Strongbow, e Clarensi familia, Penbrochiæ Comes, Hiberniæ expugnator.

DE S. GERLACO EREMITA IN BELGIO.

§ I. S. Gerlaci celebre nomen, et publica veneratio.

CIRCITER
AN. MCLXXX
V JANUARI.
S. Gerlaci nomen in Martyrologiis.

Gerlacus Falcoburgensis dittonis, totiusque provincie Ultra-mosanae columen atque ornamentum, Nonis Januarii celebratur. Ejus non recentem esse cultum, et vita quam dabimus, et Martyrologia testantur. Carthusiani Colonienses in Additionibus ad Usuardum: Gerlaci Eremitæ et Confessoris. Martyrologium Coloniense: Ipso die S. Gerlaci Eremitæ et Confessoris. Germanicum: Sancti Eremitæ et Confessoris Gerlaci, qui prius miles fuerat. Gallobelticum: In ditone Falcoburgensi, obitus S. Gerlaci Eremitæ: cujus corpus in diocesi Ruræmondensi quiescit. Imo ipse, in quo olim habitavit, locus, quondam Leodiensis, nunc Ruræmondensi subest Episcopo. ms. Florarium Sanctorum: Gerlaci militis et Confessoris. Molanus in Addit. ad Usuardum: Apud Trajectum Gerlaci Eremitæ ex milite Confessoris. Ferrarius: Apud Falcoburgum in Belgio S. Gerlaci

Eremitæ. Venerabilis D. Joannes Chrysostomus vander Sterren, Abbas S. Michaelis Antverpiæ, in Natalibus Sanctorum Ordinis Præmonstratensis, ad v Januarii: In ditone Falcoburgensi Natalis S. Gerlaci Confessoris et Eremitæ, qui per ansteræ poenitentiae rigorem, in candidissimo Præmonstratensis Ordinis amictu, beatum ibidem vitæ finem sortitus, plurimis etiamnum miraculis gloriosus requiescit.

2 Duplicem ejus vitam dabimus: priorem ex vetustis Gerlacensis monasterii monumentis eruit, typisque vulgavit Erasmus Goyæus ejusdem monasterii Præpositus, scriptam circiter annum MCCXXV, ab Anonymo Ordinis Præmonstratensis Sacerdote in S. Gerlaci monasterio commorante. Hujus primum librum idem Goyæus Gastoni Spinolæ, supremo Limburgiæ Governatori, secundum Henrico Cuyckio Episcopo dedicavit. Alteram brevioram ab Wilhelmo Cripio juniore, Wilhelmi Cripio Gelbiæ Cancellarii filio, Henrici Cuyckii Episcopi Ruræmondensis jussu conscriptam.

3 Agit de S. Gerlaco Molanus in Natalibus Sanctorum

rum